

Berättelse

om hvad i rikets styrelse sedan sista Riksdags sammanträde sig tilldragit;

gifven Stockholms slott å rikssalen den 18 januari 1904.

Kungl. Maj:t har den 21 december uppdragit åt Sitt svenska och Sitt norska statsråd att fortsätta förhandlingarna om ett sådant ordnande af de Förenade Rikenas konsulatväsen, som lämnar status quo i afseende å ministrernas för utrikes ärendena och beskickningarnas ställning orubbad.

Förhandlingar
rörande upp-
rättande af
särskildt kon-
sulatväsen
för hvardera
af de Förenade
Rikena.

Kungl. Maj:t har den 7 december erkänt republiken Panama såsom själfständig stat.

Republiken
Panamas er-
kännande så-
som själfstän-
dig stat.

Den 1 maj ratificerades för Sveriges del den i Bryssel den 5 mars 1902 afslutade internationella konventionen om beskattning af socker.

Ratifikation af
sockerkonven-
tionen i
Bryssel.

Den 20 juni underskrefvos i Stockholm öfverenskommelser dels mellan Sverige och Mecklenburg—Schwerin dels mellan Sverige och Tyska riket om upphörande af Sveriges rätt att återlösa Wismar med område. Traktaterna ratificerades för Sveriges del den 30 juni och ratifikationerna utväxlades i Stockholm den 4 augusti.

Traktat om
upphörande af
Sveriges rätt
till återlösande
af Wismar.

Ömsesidigt erkännande af svenska samt ryska och finska fartygs måtbref. Den 19 februari undertecknades en deklaration angående ömsesidigt erkännande af svenska samt ryska och finska fartygs måtbref.

Underhandlingar om skiljedomstraktater. Sedan Kungl. Maj:t den 30 juni bemyndigat ministern för utrikes ärendena att med vissa främmande regeringar inleda underhandlingar om avslutande för de Förenade Rikenas del af obligatoriska skiljedomstraktater, hafva sådana förhandlingar öppnats med Danmark, Nederländerna och Frankrike.

Skiljedom i svenska reklamationsmål mot Venezuela. Efter därtill erhållet nådigt bemyndigande har Kungl. Maj:ts minister i Washington den 10 mars med republiken Venezuelas befullmäktigade ombud undertecknat ett protokoll, hvarigenom vissa af svenska och norska undersåtar mot republiken Venezuelas regering väckta skadeersättningsanspråk hänskjutits till afgörande af en skiljedomskommission i Caracas. Denna kommission, som bestått af ombud för de Förenade Rikena och Venezuela med spanske ministern i Caracas såsom öfverskiljedomare, har bestämt de belopp, med hvilka de framställda reklamationer skola utgå. Sedan emellertid bland de makter, som väckt ersättningsanspråk mot Venezuela, oenighet uppstått med anledning af vissa makters yrkande på företrädesrätt till utbekommande af sina fordringar, har frågan om förmånsrätten af samtliga reklamerande makter hänskjutits till afgörande af den internationella skiljedomstolen i Haag.

Internationella kongresser. De Förenade Rikena hafva genom ombud deltagit i följande internationella konferenser och kongresser, nämligen:
 sundhetskongressen i Paris;
 5:e kongressen för tillämpad kemi i Berlin;
 8:e telegrafkongressen i London;
 historiska kongressen i Rom;
 hvarförutom Sverige varit representeradt vid matematiska kongressen i Cassel;
 3:e kongressen i Paris för vid liförsäkringsbolag anställda läkare;
 9:e kongressen i Bremen för åtgärder till förekommande af missbruk af spritdrycker;
 mejerikongressen i Bryssel samt
 4:e aktuarietkongressen i New-York.

Diemerska fondens öfverlämnande till Svenska läkaresällskapet. Kungl. Maj:t har den 4 april beslutat, att den hittills af Utrikesdepartementet förvaltade s. k. Diemerska fonden skall öfverlämnas till Svenska läkaresällskapet.

Kungl. Maj:t har den 10 juli beslutat, att den genom Kungl. brefvet den 4 november 1886 fastställda konsulatavgiften att i hamn, där konsul eller vice-konsul finnes anställd, erläggas för hvarje svenskt handelsfartyg, som därstädes till större eller mindre del lossar eller lastar eller både lossar och lastar, skall med utgången af år 1903 upphöra att utgå.

Konsulatavgif-
tens upphö-
rande.

Kungl. Maj:t har den 13 november gillat och fastställt ny lydelse af § 107 mom. 1 af Kungl. förordningen af den 4 november 1886 angående konsulatväsendet, innefattande expeditionstaxa för de Förenade Rikenas konsuler.

Nyexpeditionss-
taxa för kon-
suler.

Kungl. Maj:t har, med anledning af konsulatavgiftens upphörande med utgången af år 1903, den 7 december behagat fastställa vissa ändringar i Kungl. förordningen af den 4 november 1886 angående konsulatväsendet.

Upphäfande
och ändring af
vissa §§ i kon-
sulatförordnin-
gen.

Kungl. Maj:t har den 8 maj beslutat, att i staden San Salvador skall upprättas ett svenskt och norskt olönadt konsulat, med distrikt omfattande republiken Salvador.

Upprättande af
svenskt och
norskt konsu-
lat i
San Salvador.

Kungl. Maj:t har den 10 juni beslutat, att i staden Bagdad skall upprättas ett svenskt och norskt olönadt konsulat, med distrikt omfattande nämnda stad och de turkiska hamnarna vid Persiska viken.

Upprättande
af svenskt och
norskt konsu-
lat i Bagdad.

Kungl. Maj:t har den 18 september beslutat, att i staden La Paz skall upprättas ett svenskt och norskt olönadt konsulat, med distrikt omfattande republiken Bolivia.

Upprättande af
svenskt och
norskt konsu-
lat i La Paz.

Kungl. Maj:t har den 18 september beslutat, att svenska och norska konsulatet i Archangel skall för framtiden benämnas generalkonsulat.

Upphöjande af
konsulatet i
Archangel till
generalkon-
sulat.

Kungl. Maj:t har den 13 november beslutat, att svenska och norska konsulatet i Cagliari skall såsom själfständigt konsulat indragas och dess distrikt förläggas under generalkonsulatet i Genua.

Indragning af
svenska och
norska kon-
sulatet i
Cagliari.

En redogörelse för Utrikesdepartementets verksamhet under år 1902 har blifvit offentliggjord.

Utrikes-
departementets
årsberättelse.

Berättelse an- Berättelse angående rättsväsendet i riket för år 1901 har blifvit af-
gående rätts- gifven och i vanlig ordning till trycket befördad.
väsendet.

Utfärdade Under nedannämnda dagar har Kungl. Maj:t utfärdat följande af Kungl.
författningar. Maj:t föreslagna och af Riksdagen dels i oförändradt skick, dels med vissa
förändringar antagna författningar, nämligen:

1903 den 11 maj:	lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt;
» » 24 juli:	lag om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § rättegångsbalken;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 22 kap. 14 § och 23 kap. 4 § strafflagen;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 2 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 25 april 1889 angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 4 kap. 8 och 9 §§ strafflagen;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 1, 11, 23 och 50 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet;
» » 18 september:	lag angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs;
» » » »	lag angående ändrad lydelse af 55 § i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag;
» » 27 oktober:	lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte;
» » » »	lag om ändrad lydelse af § 3 i lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster;
» » » »	lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen;
och har Kungl. Maj:t tillika, i den ordning § 87 regeringsformen föreskrifver, med bifall till senast församlade Riksdags förslag, låtit utfärda:	
1903 den 24 juli:	lag angående ändrad lydelse af 15 § i konkurslagen den 18 september 1862;
» » » »	lag om ändrad lydelse af 15 kap. 2 § giftermålsbalken.

Härjämte har Kungl. Maj:t låtit utfärda:

- 1903 den 16 februari: cirkulär till Kungl. Maj:ts och rikets hofrätter angående skyldighet för häradshöfding, som hädanefter utnämnes, att underkasta sig ändring i löneförmåner;
- » » 31 mars: kungörelse om tillämpning med afseende å Spanien af hvad i kungörelsen den 12 september 1902 angående förändrade bestämmelser i fråga om skydd för vissa främmande patent, varumärken och mönster är stadgadt;
- » » 4 april: kungörelse angående särskild fältskyddsrätt för den till volontärkorpral- och volontärrekrytskolor i Varberg sammandragna afdelning af krigsmakten;
- » » 17 » kungörelse i anledning af Tyska rikets tillträde till unionen för skydd af den industriella äganderätten;
- » » 17 juni: kungörelse om tillämpning med afseende å Brasiliens förenta stater af hvad i kungörelsen den 12 september 1902 angående förändrade bestämmelser i fråga om skydd för vissa främmande patent, varumärken och mönster är stadgadt;
- » » 26 » kungörelse angående villkoren för åtnjutande af de från och med år 1904 fastställda nya aflöningsförmåner för vissa kvinnliga betjante vid fångvårdsanstalterna;
- » » » » kungörelse angående villkoren för åtnjutande af de från och med år 1904 fastställda nya aflöningsförmåner för föreståndarne vid läns- och kronocellfängelserna i riket och bevakningsbefälhafvaren vid länsfängelset i Göteborg;
- » » » » kungörelse angående resestipendier åt domare;
- » » 29 augusti: kungörelse i anledning af Mexikos förenta staters tillträde till unionen för skydd af den industriella äganderätten;
- » » 13 november: kungörelse angående indragning till statsverket af den straff- och tvångsarbetsfångar vid läns- och kronocellfängelserna enligt hittills gällande stadganden tillkommande andel i arbetsinkomst m. m.

Tillfällig för-
stärkning af
Nedre Justitie-
revisionens
arbetskrafter.

Såsom förstärkning af Nedre Justitierevisionens arbetskrafter har medgifvits anställande af en extra revisionssekreterare äfven under innevarande år.

Kommittén för
revision af
strafflagen för
krigsmakten.

Den för revision af strafflagen för krigsmakten m. m. den 1 april 1901 tillsatta kommitté har under år 1903 varit in pleno samlad under följande tider, nämligen från och med den 8 till och med den 27 januari, från och med den 20 till och med den 28 maj samt från och med den 5 oktober till och med den 15 december.

Under sammanträdena i januari och maj fortsattes den under 1902 års höst påbörjade granskningen af strafflagen för krigsmakten. Innan kommittén ånyo samlades i oktober, hade, enligt dess uppdrag, sekreteraren utarbetat förslag till ändringar i samma lag, grundadt å kommitténs vid lagens granskning i sådant afseende fattade provisoriska beslut. Under höst-sammanträdet har nämnda förslag af kommittén granskats samt i vissa delar omarbetats och fullständiggats; hvarjämte därunder åtskilliga till den militära rättegångsordningen hörande frågor, hvilka stå i nära samband med strafflagen för krigsmakten, varit föremål för behandling.

Den 8 innevarande januari har kommittén åter sammanträdtt för att fortsätta granskningen af de lagförslag, som enligt kommitténs provisoriska beslut i de till dess behandling hörande ämnen blifvit utarbetade.

Kommittén för
utarbetande af
förslag till för-
ändrad lag-
stiftning om
köp och byte
af lös egen-
dom m. m.

Den af Kungl. Maj:t den 7 juni 1901 tillsatta kommittén för utarbetande af förslag till förändrad lagstiftning beträffande köp och byte af lös egendom äfvensom vissa andra delar af obligationsrätten har under år 1903 utan afbrott fortsatt sina arbeten. För gemensamma förhandlingar med de för motsvarande ändamål tillsatta norska och danska kommittéerna hafva sammanträden hållits i Kristiania den 3—31 mars och i Stockholm den 3 september—3 oktober. Den 30 i sistnämnda månad har kommittén aflämnat förslag till lag om köp och byte af lös egendom äfvensom till andra därmed sammanhängande författningar jämte motiv; och har kommittén därpå, efter samråd med de norska och danska kommittéerna, hos Kungl. Maj:t gjort hemställan, att det återstående arbetet på obligationsrättens område måtte tills vidare få hvila i afbidan därå, att de lagförslag kommittéerna utarbetat blefve i de tre länderna slutligen pröfvade.

Efter den 30 oktober har kommittén — som den 7 november 1902 erhållit uppdrag att verkställa utredning om och i hvad mån handelskunnige män lämpligen kunna, utöfver hvad för närvarande äger rum, erhålla säte och stämma i rådstufvurätt, då handelstvister mellan köpmän där förekomma, samt huruvida dylika tvisters behandling i första instans må kunna öfverlämnas uteslutande åt rådstufvurätterna — varit sysselsatt med nämnda

utredning, hvilken med årets utgång afslutats. Kommitténs däraf föranledda betänkande och förslag äro under tryckning.

Häradshöfdingen, numera justitierådet friherre Erik Marks von Würtemberg har den 6 november entledigats från uppdraget att vara kommitténs ordförande; och har Kungl. Maj:t samma dag förordnat bankdirektören P. R. Rabe att såsom ledamot i kommittén deltaga i dess arbeten till fullgörande af ofvanberörda den 7 november 1902 kommittén gifna uppdrag.

Den af Kungl. Maj:t den 29 november 1901 tillsatta kommitté för utarbetande af förslag till lagbestämmelser dels angående den rättsliga ställning, som kan prövas böra tillkomma annan förening än sådan, som har ekonomisk verksamhet till sin uppgift, dels ock beträffande kontroll öfver vården och förvaltningen af så kallade fromma stiftelser återupptog den 17 januari 1903 sina sedan den 19 december 1902 afbrutna förhandlingar, och fortgick därefter arbetet dels af hela kommittén, dels af några kommittémedlemmar till den 1 april. Sedan därpå förslag till motivering utarbetats af kommitténs sekreterare, sammanträdde kommittén ånyo den 19 oktober och har sedermera varit samlad till den 21 december, då kommittén, med afslutande af sina arbeten, afgaf lagförslag i de till kommittén hänskjutna ämnen jämte motiv.

Kommittén för utarbetande af förslag till lagbestämmelser angående den rättsliga ställning, som kan prövas böra tillkomma annan förening än sådan, som har ekonomisk verksamhet till sin uppgift, m. m.

Den af Kungl. Maj:t den 10 oktober 1902 tillsatta kommitté för utarbetande af förslag till proportionellt valsätt vid val till Riksdagens andra kammare har under år 1903 varit samlad från och med den 12 januari till och med den 12 maj samt från och med den 6 juli till och med den 29 augusti äfvensom från och med den 5 till och med den 30 oktober, hvar efter lagförslag jämte motiv aflämnats den 3 november, då kommittén således fullgjort sitt uppdrag.

Kommittén för utarbetande af förslag till proportionellt valsätt vid val till Riksdagens andra kammare.

Med anledning af Riksdagens hos Kungl. Maj:t gjorda framställning, att Kungl. Maj:t ville, efter verkställd utredning och pröfning af frågan om inrättande af en särskild högsta domstol eller regeringsrätt för afdömande i sista instans af administrativa besvärsmål och för afgifvande af utlåtanden öfver förslag till ekonomiska och administrativa lagar och författningar äfvensom af frågan om de förändringar i afseende å statsrådets och statsdepartementens organisation, hvilka i samband härmed funnes påkallade, till Riksdagen afgifva de förslag till grundlagsändringar, hvartill denna utredning och pröfning kunde föranleda, har Kungl. Maj:t den 12 augusti 1903 uppdragit åt presidenten i Göta hofrätt K. H. L. Hammar-skjöld att verkställa utredning af berörda ärende samt utarbета förslag till

Utredning rörande inrättandet af en regeringsrätt m. m.

de ändringar i grundlag och till de författningar, som för ändamålet kunna anses erforderliga.

Angående
ändrad fördel-
ning af de till
härads höfdin-
garne i form
af tjänstgö-
ringspenningar
och förvalt-
ningsbidrag
utgående
belopp.

Jämlikt nådigt medgifvande hafva härads höfdingarne A. Waldenström och C. F. Wahlbom samt hofrättsfiskalen A. R. Östergren tillkallats till biträde inom Justitiedepartementet för verkställande af undersökning, huruvida de belopp, som från statsverket utginge till härads höfdingarne i form af tjänstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag, lämpligen kunde emellan dem fördelas enligt sådana förändrade grunder, att mindre väl aflönade härads höfdingar, utan statsverkets ytterligare betungande, vunne nödig förbättring i sina lönevillkor, samt för utarbete af de förslag, som af undersökningen kunde blifva en följd; och hafva bemälda personer aflämnat betänkande och förslag i ämnet, hvarefter Kungl. Maj:t anbefallt rikets hofrätter att, sedan vederbörande härads höfdingar lämnats tillfälle att yttra sig, afgifva underdåniga utlåtanden i ärendet.

Angående ord-
nandet af rätts-
förhållandena
emellan kom-
muner och
enskilde vid
genomförande
af stadsplaner
m. m.

Sedan Riksdagen hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad, köping eller å annan ort, för hvars bebyggande stadganden, lika med de för stad gällande, anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas, hafva, i enlighet med Kungl. Maj:ts den 18 september 1903 lämnade medgifvande, kammarrättsrådet J. Östberg, hofrättsrådet A. G. S. Borgström och stadsingenjören H. Ygberg tillkallats för att inom Justitiedepartementet utarbete de författningsförslag, hvartill Riksdagens ifrågavarande framställning kan gifva anledning.

Statistisk ut-
redning an-
gående val-
rätten till Riks-
dagens andra
kammare.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt Statistiska centralbyrån att, jämte den under år 1900 anbefallda statistiska utredning med hänsyn till ifrågasatt utsträckning af valrätten till Riksdagens andra kammare, verkställa ytterligare statistisk utredning i sådant hänseende.

Ny domsaga.

Sedan Riksdagen, med föranledande af Kungl. Maj:ts framställning, anvisat medel i och för bildande genom utbrytning af Enontekis och Juckasjärvi tingslag från Torneå domsaga samt Gellivare tingslag från Kalix domsaga af en ny domsaga, har Kungl. Maj:t förordnat, att ifrågavarande tre tingslag skola från början af innevarande år afskiljas från de domsagor, till hvilka de höra, och tillsammans bilda en ny domsaga med benämning Gellivare domsaga.

Kungl. Maj:t har förordnat, dels att Aska, Dals och Bobergs härads domsaga skall utgöra ett tingslag med tingsställe i eller invid Motala stad, dels att Skånings, Vilske och Valle härads domsaga skall indelas i två tingslag sålunda, att Vilske härad bibehålles såsom eget tingslag med tingsställe i Sörby samt Skånings och Valle härad förenas till ett tingslag med tingsställe i Skara, dels ock att Smedjebackens domsaga skall benämnas Västerbergslags domsaga och utgöra ett tingslag med tingsställe inom Ludvika socken.

Förening af
tingslag.

I enlighet med därom gjord framställning har Kungl. Maj:t förordnat, att i hvar och ett af Västerbottens södra domsagas tre tingslag skola från och med innevarande års ingång årligen hållas tre lagtima ting å de tider, som bestämmas i 2 kap. 1 § rättegångsbalken.

Ökad antal
ting i Väster-
bottens södra
domsagas tre
tingslag.

Uppå därom gjorda framställningar har Kungl. Maj:t medgifvit, att Sunnerbo härads domsaga må å länsfängelset i Växjö samt Västra Göinge härads domsaga å länsfängelset i Kristianstad hafva tingsstad för rannsakningar med häktade personer.

Särskildt tings-
ställe för rann-
sakningar med
häktade.

Kungl. Maj:t har förordnat, att af allmän åklagare anhängiggjorda mål rörande öfverträdelse af brännvins- och maltdrycksförordningarna må vid Juckasjärvi lappmarks tingslags häradsrätt handläggas å de urtima ting, som inom Kiruna stationssamhälle hållas för rannsakning med häktade personer.

Handläggning
af vissa mål
å urtima ting
med Juckas-
järvi lapp-
marks tingslags
häradsrätt.

Med bifall till därom gjord framställning har Kungl. Maj:t förordnat, att Haparanda stad, sedan föreskrifven reglering beträffande det område, som skall tillhöra staden, därförut ägt rum, skall i judiciellt hänseende skiljas från Neder Torneå och Karl Gustafs tingslag samt Torneå domsaga och i stället lyda under egen rådstufvurätt och magistrat.

Egen jurisdik-
tion för
Haparanda.

Efter vederbörandes förslag har Kungl. Maj:t dels fastställt arbetsordning och lönestat för rådstufvurätten och magistraten i städerna Örebro och Halmstad, dels meddelat föreskrifter angående vissa ändringar i den för rådstufvurätten och magistraten i Eskilstuna gällande organisation äfvensom rörande regleringen af rådstufvurättens och magistratens i Laholm och Filipstad samt polismästarens i Göteborg löneförmåner.

Organisation
af rådstufvu-
rätter och
magistrater
m. m.

Arméns
vapenöfningar.

Arméns vapenöfningar under år 1903 hafva omfattat:

för den fast anställda personalen:

vid det icke garnisonerade infanteriet: rekrytskolor i 240 dagar; korpralskolor, i allmänhet i 120 dagar; gemensam underofficersskola för hela det icke garnisonerade infanteriet omkring 6 månader (allt fortsättning af skolor från föregående år); äfvensom vid samtliga regementen stabsöfningar i 6 dagar, officersöfningar i 5 dagar och regementsöfningar i 30 dagar; dessutom hafva för utbildningsåret 1903—1904 vid samtliga icke garnisonerade infanteriregementen volontärrekryt- och volontärkorpralskolor, förlagda till Ronneby, Varberg, Norrköping, Stockholm, Gäfle, Härnösand, Umeå, Notviken och Visborgs slätt, samt underofficersskola, gemensam för hela icke garnisonerade infanteriet och förlagd till Karlsborg, under senare delen af året tagit sin början;

vid det icke garnisonerade kavalleriet: rekryt- och remontskolor i 240 dagar; korpralskolor i 240 dagar; underofficersskolor i 240 dagar (allt fortsättning af skolor från föregående år); äfvensom vid samtliga regementen stabsöfningar i 6 dagar, officersöfningar i 5 dagar och regementsöfningar i 35 dagar; vid Lifregementets dragoner, Lifregementets husarer och Smålands husarregemente befälsmöte i 10 dagar; dessutom hafva för utbildningsåret 1903—1904 vid samtliga icke garnisonerade kavalleriregementen remont-, volontärrekryt-, volontärkorpral- och underofficersskolor under senare delen af året tagit sin början;

vid de garnisonerade trupperna: rekryt-, korpral- (konstapel-) och underofficersskolor under större delen af året, regements-(repetitions-)öfningar under samma tid som vid de icke garnisonerade trupperna samt detachementsöfningar med i Stockholm förlagda trupper, hufvudsakligen tillhörande IV arméfördelningen;

för de värnpliktige:

med årsklassen 1903 rekrytskola och med årsklassen 1902 repetitionsöfning under det antal dagar, som omförmäles i värnpliktslagen § 52.

Af nedanstående tabell framgår det antal värnpliktige, som under 1903 inställt sig till vapenöfning vid hären:

	Af årsklassen 1903.				Af årsklassen 1902.			
	Till- städes- komna.	Hemför- lofvade enl. § 108 in- skrif- nings- förord- ningen.	Hemför- lofvade af annan anled- ning.	Antal, som fullgjort hela tjänst- göringen.	Till- städes- komna.	Hemför- lofvade enl. § 108 in- skrif- nings- förord- ningen.	Hemför- lofvade af annan anled- ning.	Antal, som fullgjort hela tjänst- göringen.
Vid infanteriet	18,667	995	336	17,336	15,621	296	46	15,279
» kavalleriet	1,006	49	3	954	776	7	1	768
» artilleriet	3,593	135	21	3,437	2,934	20	3	2,911
» ingenjörtrupperna .	985	23	7	955	758	10	4	744
» trängen	1,851	72	17	1,762	1,268	22	2	1,244
I intendenturskola . .	337	18	7	312	—	—	—	—
Såsom velocipedordon- nanser	81	4	—	77	49	1	—	48
Summa	26,520	1,296	391	24,833	21,406	356	56	20,994

Fälttjänstövningar, i hvilka större delen af arméns regementen och kårer deltagit, hafva anordnats arméfördelningsvis. Fälttjänstövningar.

Fältövningar hafva under år 1903 varit anordnade för officerare vid generalstaben, kavalleriet och fortifikationen, äfvensom vid samtliga arméfördelningar och vid intendenturkåren. Fältövningar.

En taktisk utbildningskurs för kaptener och ryttmästare har, liksom under föregående år, varit anordnad, i hvilken, förutom befäls- och stabspersonal, 28 officerare deltagit. Utbildningskurs för kaptener och ryttmästare.

Vid infanteriskjutskolan å Rosersberg hafva för första gången 2 kurser, hvardera under 50 dagar, varit anordnade. Till hvarje kurs hafva, förutom befäls- och stabspersonal, 60 officerare varit beordrade, däraf under den ena kursen 1 officer från flottan. Skjutskolor.

För fältartilleriet hafva skjutskolor dels för subalternofficerare, dels för äldre officerare varit anordnade å Skillingaryd.

Till gymnastiska centralinstitutet hafva såsom elever beordrats: i in- Öfriga skolor.
struktörskursen 27, i gymnastiklärarekursen 12 och i sjukgymnastiska kur-
sen 4 officerare.

12 *Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista Riksdags sammanträde sig tilldragit.*

Till ridskolan å Strömsholm hafva såsom elever beordrats: i lärokursen för kavalleriofficerare 16 officerare af kavalleriet, fältartilleriet och fortifikationen och i lärokursen för stallmästareelever 2 officerare af fältartilleriet.

I ridskolekurser, som för officerare af infanteriet anordnats vid Lifregementets dragoner, Skånska dragonregementet och Kronprinsens husarregemente, hafva deltagit sammanlagt 34 officerare.

Elevantalet utgör vid krigshögskolan 34 samt vid artilleri- och ingenjörhögskolan 56, däraf 3 från kustartilleriet.

16 subalternofficerare hafva under år 1903 genomgått en 2 månaders kurs för utbildning till vapenofficerare.

Från krigsskolan hafva under år 1903 utexaminerats 116 elever, berättigade att föreslås till officerare, och såsom elever dit beordrats 129 sergeanter.

Reservofficerare. 31 reservofficersaspiranter hafva under samma år uppfyllt fordringarna för att kunna föreslås till reservunderlöjtnanter.

Åtskilliga utbildningskurser. Till den militärläkarkurs, som under år 1903 pågått omkring två månader vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm, hafva 12 bataljonsläkare beordrats.

Till den vid intendenturkårens hufvudstation sammandragna kurs i militärförvaltning och generalstabstjänst, som börjat i slutet af år 1903, hafva 11 intendantsaspiranter beordrats.

Kurser hafva varit anordnade i kavalleriets telegrajtjänst samt för utbildning af hofslagare-, sjukvårds- och gevärshandtverkarebeställningsmän.

Generalstabens. För generalstabens verksamhet under år 1903 redogöres som följer:

Vid militärstatistiska afdelningen hafva arbetena under året fortgått enligt plan, hvarjämte, utom smärre utredningar, afgifvits:

förnyadt förslag till bestämmelser för generalstabens organisation och verksamhet under fredstid;

förslag till bestämmelser för arméns öfvertaliga personal;

yttrande öfver förslag till försäljning af Norra Djurgården med Ladugårdsgärdet;

yttrande öfver förslag till bestämmelser i fråga om värnpliktsskatt;

yttrande öfver förslag rörande värnpliktige medicine studerandes repetitionsöfningar;

utredning angående reservbefälsinstitutionen; samt

yttrande angående försök för utrönande af lämpligaste färg och snitt å arméns uniformer.

Dessutom har omarbetning af förslagen till fältförvaltningsreglementen påbörjats och revidering af mobiliseringsverket förberedts.

Transportplanerna för arméns mobilisering och strategiska uppmarsch hafva reviderats å kommunikationsafdelningen

och uppgifterna angående beskaffenheten af landets vägar med därtill hörande konstbyggnader hafva under året därstädes ordnats och bearbetats.

Krigshistoriska afdelningen har under året varit sysselsatt med förberedande arbeten för utgifvandet af fjärde delen af Sveriges krig åren 1808 och 1809, hvilka arbeten nu så långt framskridit, att delen torde kunna utgifvas under våren 1904.

I krigsarkivet har hufvudarbetet nedlagts på iståndsättandet af Krigskollegii arkiv. Ordlandet och förtecknandet af den betydande samlingen af svenska kartor har afslutats. Till arkivet hafva såsom gåfva öfverlämnats 65 nummer (handlingar, porträtt, kartor och studier), hvarjämte ett mindre antal afskrifter genom köp förvärfvats.

Under år 1903 hafva anskaffats:

för fältartilleriet åtskillig ny materiel och ammunition;

för positionsartilleriet ett antal fästningshaubitser med hjullavetter, äfvensom ammunition för kanoner och fästningshaubitser;

för fästningsartilleriet kanoner för tornbestyckning.

Artillerietsmateriel, ammunition och utredning.

Vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori har under år 1903 tillverkningen af gevär och karbiner af 6,5 mm. fortgått enligt bestämd plan.

Eldhandvapen med ammunition.

Tillverkningen vid ammunitionsfabrikens afdelningar å Marieberg och Karlsborg har omfattat dels öfningsammunition, bestående af 6,5 mm. skarpa och lösa patroner till gevär och karbiner, 7,5 och 11 mm. skarpa och lösa revolverpatroner samt tillverkning af kammarskjutningsammunition, dels och mobiliseringsammunition.

Verksamheten under år 1903 vid Åkers krutbruk har omfattat tillverkning af olika slag utaf röksvagt krut, nämligen handgevärskrut till skarpa och lösa patroner samt kanonkrut till strids- och exercisladdningar, hvarjämte en del försök utförts för bestämmandet af lämpliga krutslag för blifvande fästnings- och positionspjäser.

Krut.

Ny utredning har anskaffats och äldre dylik kompletterats för en del af fältartilleriet.

Utredning.

Under år 1903 hafva arbeten pågått för uppförande af följande byggnader, nämligen:

Byggnadsarbeten.

vid Åkers krutbruk: bostadsbyggnad för styresmannen m. m. äfvensom byggnader för bomullskrutfabriken, bestående af förrådshus, torkhus, tvätt- och våghus, syrecisternhus, syrefabrikshus m. fl. byggnader samt vattentorn jämte cistern;

å Rinkaby skjutfält: 1 officersbyggnad, 1 underofficersbyggnad och 1 lägerhydda; samt

å Karlsborg: 1 hylsfabriksbyggnad och 2 arbetarebostäder vid ammunitionsfabriken.

Uppförande af nya kasernetablissemang har påbörjats i Eksjö för Smålands husarregemente, i Västerås för Västmanlands regemente, i Sala för Andra Svea trängkår, å Visborgs slätt för Gottlands infanteriregemente och i Boden för den del af Norrlands artilleriregemente, som skall dit förläggas, hvarjämte arbetena fortsatts å kasernetablissemangen å Rindön för Vaxholms grenadjärregemente, i Karlskrona för Karlskrona grenadjärregemente, i Sköfde för Lifregementets husarer och Första Göta trängkår samt i Boden för fästningsartilleriet, Norrbottens regemente och Bodens ingenjörkår.

Stall- och ridhusbyggnader för Gottlands artillerikår hafva fullbordats.

Utvidgnings- och tillbyggnadsarbeten hafva påbörjats vid kasernetablissemangen i Ystad för Skånska dragonregementet, i Göteborg för Första Göta artilleriregemente och i Stockholm för fotgardesregementena samt fortsatts vid kasernetablissemangen i Malmö för Kronprinsens husarregemente, i Kristianstad för Vendes artilleriregemente, i Jönköping för Andra Göta artilleriregemente, i Stockholm för Lifgardet till häst, Lifregementets dragoner och Första Svea artilleriregemente, i Uppsala för Andra Svea artilleriregemente, i Umeå för Norrlands dragonregemente, i Östersund för Norrlands artilleriregemente och i Sollefteå för Norrlands trängkår.

Arbeten för beredande af förbättrad inkvartering å mötesplatserna samt af ökad utrymme för volontärskolorna hafva fortsatts.

Befästnings-
arbeten.

Befästningsarbetena hafva under år 1903 fortgått enligt plan.

Fortifikations-
personalens
öfningar.

Fortifikationens fältöfningar hafva pågått under fem veckor i och omkring Boden.

Ingenjörtruppernas utbildning och öfningar hafva fortgått enligt gällande bestämmelser.

Fästningsingenjörkompanierna vid Svea och Göta ingenjörkårer hafva under en del af utbildningstiden utfört fästningsarbeten vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs samt Karlsborgs fästningar.

Ingenjör- och
telegrafmate-
rielen.

Komplettering af ingenjör- och telegrafmaterielen har ägt rum enligt fastställda fältutrustningslistor.

Kommittén för afgifvande af yttrande och förslag rörande försäljning af vissa delar af den s. k. Norra Djurgården, tillsatt genom nådigt bref den 8 april 1902, har den 19 maj 1903 aflämnat utlåtande i ämnet. Kommittéer.

Kommittén för afgifvande af yttrande öfver ett inom Landtförsvarsdepartementet uppgjort förslag rörande musikpersonalens organisation, harmonimusikens vid armén sammansättning samt därmed i sammanhang stående frågor, tillsatt genom nådigt bref den 12 september 1902, har den 7 februari 1903 aflämnat utlåtande i ämnet.

Kommittén för verkställande af granskning och omarbetning af ett genom chefens för generalstaben försorg utarbetadt förslag till organisation af landtstormen, tillsatt genom nådigt bref den 31 december 1902, har den 8 april 1903 aflämnat yttrande i ämnet.

Sedan *kommittén för omarbetande af reglementen och instruktioner för infanteriets utbildning*, tillsatt genom nådigt bref den 12 september 1902, den 14 april 1903 öfverlämnat »förslag till exercisreglemente för infanteriet», samt Kungl. Maj:t genom nådig generalorder den 16 i samma månad befallt, att berörda förslag skulle i sin helhet vid infanteriet och delvis vid kavalleriet lända till efterrättelse under 1903 års regementsöfningar och beväningsrekrytskolar samt att samtliga infanteriregementens chefer äfvensom arméfördelningscheferna skulle öfver reglementsförslaget afgifva yttranden, har Kungl. Maj:t, sedan dessa yttranden inkommit och blifvit till kommittén öfverlämnade, under den 8 oktober 1903 uppdragit åt chefen för andra arméfördelningen, generalmajoren m. m. G. F. O. Uggla, öfversten och chefen för Kronobergs regemente m. m. J. G. Wikander, öfversten och chefen för Bohusläns regemente m. m. O. B. Malm samt majoren vid Upplands regemente m. m. greve H. W. Hamilton att inträda såsom ledamöter i nämnda kommitté vid behandling af frågan rörande nytt exercisreglemente för infanteriet.

På Landtförsvarsdepartementets föredragning hafva följande författningar under år 1903 af Kungl. Maj:t utfärdats: Utfärdade författningar.

den 23 januari: kungörelse angående ändrad lydelse af § 50 mom. 2 i nådiga förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpliktige samt deras tjänstgöring m. m. (inskrifningsförordningen) den 5 december 1901; *den 24 april*: kungörelse angående frihet från utmätning för pension från underofficerskårens vid Första Göta artilleriregemente pensionsfond; *den 1 maj*: kungörelse om ändrad lydelse af §§ 54, 82, 89 och 93 i nådiga förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpliktige samt deras tjänstgöring m. m. (inskrifningsförordningen) den 5 december 1901; *den 10 juli*: reglemente för krigsskolan; *den 24 juli*: kungörelse angående tillsättning af militärläkartjänster vid armén; *samma dag*: stadga för pröfning

till vinnande af inträde vid krigshögskolan; *samma dag*: kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 3 och 4 i förnyade nådiga reglementet för militärläkarkursen vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm den 5 mars 1897; *den 18 september*: kungörelse angående frihet från utmätning för understöd, utgående från musikkårens vid Kronprinsens husarregemente enskilda pensionskassa; *den 30 oktober*: kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 13, 54 och 55 af nådiga reglementet för arméns aflöning under fred den 31 oktober 1902; *den 11 december*: kungörelse om förändrad lydelse af § 4 mom. 2 i nådiga förordningen den 12 augusti 1902 med närmare bestämmelser för verkställighet af lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot.

Utrikes kom-
menderade of-
ficärer m. fl.

Två officerare vid Kungl. flottan hafva varit kommenderade till Kristiania för att gemensamt med norska marinens generalstab utföra ett arbete.

En officer vid Kungl. flottan har varit utsänd till Tyskland för att studera orderapparater för eldens ledning och deras anbringande ombord å pansarfartyg.

Officerare vid Kungl. flottan samt personal af mariningenjörstaten hafva i England, Holland, Tyskland och Österrike öfvervakat tillverkningen af därstädes beställd materiel för flottan.

En officer vid Kungl. flottan har i Norge tagit kännedom om en apparat för sidostyrning af torpeder.

En officer vid Kungl. flottan och en torpedingenjör hafva i Fiume öfvervarit profskjutning af en ny torpedmodell.

En officer vid Kungl. kustartilleriet har i Tyskland idkat studier i gnisttelegrafi.

Öfverfyringenjören har i Tyskland och Frankrike besiktigt därstädes beställd fyrmateriel.

En ingenjör har i Frankrike idkat studier rörande konstruktion af torpedbåtar.

En ingenjör har i utlandet inhämtat upplysningar rörande en apparat afsedd för undervattensbåtar.

Två marinläkare hafva dels i Holland besökt nederländska flottans sjukhus i Nieuwediep dels i Tyskland kejserliga varfvet i Kiel och marinstationslasarettet därstädes.

En lotskapten har i Danmark, Tyskland, Holland och England studerat lifräddningsväsendet.

Från föregående år hafva följande arbeten fortsatts:

Flottans stabs
verksamhet.

fullständigandet af flottans mobiliseringsplaner;

bearbetandet af statistiska uppgifter rörande främmande mariner;

tillgodogörandet af inom skärgårdarna gjorda sjömätningar för sjömilitära ändamål;

hvarjämte nya »telefonkartor för flottan» utarbetats.

Följande förslag af större vikt och omfattning hafva afgifvits:

till öfningsplan för flottan år 1903 samt för till allmän tjänst den 9 januari 1904 inkallade värnpliktiga;

till nya bestämmelser för öfningskostnadernas fördelning mellan anslagen till flottans öfningar och till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning därför;

till föreskrifter för utbildning och öfning af till allmän tjänst och till sjöttjänst inskrifna värnpliktiga;

till instruktion för flottans befälsöfningar;

till instruktion för inkallelse och samling af sjörullföringsområdena tillhörande beväring vid allmän mobilisering;

till tillägg till artilleriexercisreglemente för flottans fartyg;

till liggare öfver militära egenskaper och tjänstbarhet för stridsfartygen;

till planer för årets krigsöfningar, omfattande dels krigsöfningar för kusteskadern och dels samöfning mellan Vaxholms- och Oscar-Fredriksborgs fästning och en del af kusteskadern;

till program för omfattning af utbildningskurs för signalstationernas personal;

till strålkastareinstruktion för flottans fartyg;

till bestämmelser för strids- och krigsöfningar vid flottan;

till sjömanskårens fördelning å stationer, afdelningar, yrkesgrenar och lönegrader samt till fördelning af underofficerarne å de särskilda staterna å flottans stationer under år 1904;

till rörlig plattforms användande i exercisskolorna och däraf betingade ändringar i skjutinstruktionen; samt

till bevakningsinstruktion för flottan, I, sjöstyrkas bevakning.

Gemensamt med Marinförvaltningen har förslag afgifvits beträffande den ökning af flottans stampersonal jämte däraf betingade kostnader, som är erforderlig vid 1905 års ingång.

I samråd med Lotsstyrelsen hafva en del arbeten för kustsignalväsendet utförts.

Under år 1903 hafva nedannämnda genom Marinförvaltningen kontraherade arbeten blifvit levererade:

pansarbåten Tapperheten af Kockums mekaniska verkstads aktiebolag;

Fartygs-, hus-
och andra
byggnader.

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 1 Saml. 1 Afd.

Riksdags-Berättelsen.

torpedbåtarna Orion och Sirius af Bergsunds mekaniska verkstads aktiebolag;

torpedbåtarna n:r 83 och 85 af Motala verkstads nya aktiebolag;

ändring af pansarbåten Tirfing af Bergsunds mekaniska verkstads aktiebolag;

transportpråmar: 3 st. af W. Lindbergs verkstads och varfs aktiebolag och 1 st. af Motala verkstads nya aktiebolag;

pansarmaterielen till pansarbåten Manligheten af aktiebolaget Fried. Krupp, Essen;

reservankaren, 6 st., till pansarbåtar af Kohlswa järnverks aktiebolag;

tornstommar, kanontorn m. m. till pansarbåten Thule af nya aktiebolaget Atlas.

Genom Marinförvaltningens försorg hafva kontrakt afslutats om leverans för flottans behof af följande ej levererade arbeten:

pansarbåten Oscar II med Lindholmens verkstads aktiebolag;

pansarmateriel till pansarbåten Oscar II med firman Schneider & C:o, Creusot;

pansarmateriel till pansarkryssaren Fylgia med aktiebolaget Fried. Krupp, Essen;

maskineri och diverse tillbehör till undervattensbåten Hajen med J. V. Svenssons automobilfabrik, Luth & Roséns elektriska aktiebolag och Ludvigsbjergs verkstads aktiebolag;

torpedbåten Plejad med firman Augustin Normand & C:o, Havre.

De viktigare eller mera omfattande arbeten, som under år 1903 utförts vid flottans stationer utöfver de arbeten, hvilka äro att hänföra till materielens reparation, underhåll och klargöring för expedition, äro följande:

Karlskrona station:

ändringsarbetena för försättande i fullt tidsenligt skick af pansarbåten Thule hafva afslutats samt dylika ändringar å pansarbåtarna Svea och Thor-dön pågått;

två undervattens-bredsidetorpedtuber för pansarbåten Manligheten och en torpedtub för undervattensbåten Hajen hafva tillverkats;

nybyggnaden af bevakningsbåten Carl Edholm samt af två ångslupar för pansarbåten Manligheten har påbörjats;

byggnad för artilleriinventarier samt exercis- och gymnastikhus för skeppsgosse-kåren hafva uppförts. Byggnader för elektrisk verkstad å varfvet och ammunitionsförråd å Kalsholmen hafva påbörjats;

byggandet af mobiliseringskaj vid östra varfshamnen har fortgått;

förlängning af Konung Oscar II:s docka har påbörjats;

för batteriet å Ellenabben hafva arbetena fortsatts och äro till väsentligaste delen afslutade.

Stockholms station:

ändring af pansarbåten *Folke* har fortgått;

torpedbåten n:r 61 och stångtorpedbåten n:r 151 hafva ändrats till bevakningsbåtar;

nybyggnaden af torpedbåtarna n:r 79 och 81 har afslutats och byggnad af undervattensbåten *Hajen* pågått;

Hand-, botten- och flytminor hafva tillverkats.

Arbetena å kustbefästningarna hafva fortgått enligt plan.

Kustbefästningarna.

För Kungl. flottans och Kungl. kustartilleriets räkning har under år 1903 från diverse tillverkare inom landet emottagits:

Artillermateriel, projektiler, torpeder m. m.

artilleribestyckning till 2 pansarbåtar af 1:a klass samt till åtskilliga torped- och bevakningsbåtar; därjämte en del kanoner för kustbefästningarna samt ammunitionseffekter till fyllande af erforderliga förråd för fartygen och kustbefästningarna.

För fasta minförsvaret har blifvit anskaffadt:

diverse minmateriel, skärgårdstelefon-, handmin- och tillfällig sprängningsmateriel, elektrisk belysningsmateriel, elektriska kablar, bomullskrut, inventarier för minstationer och minspärrningar, hvarjämte en del ändringsarbeten företagits med i förråd varande äldre minor.

Vidare hafva anskaffats: 39 torpeder med tillbehör; torpedtuber för pansarbåten *Tapperheten*, och de torpedtuber m. m., som levererats i sammanhang med torpedbåtarna n:r 83 och 85 *Sirius* och *Orion*; samt materiel för gnistsignalering.

Under det med den 30 september 1903 tilländalupna undervisnings- och öfningsåret hafva följande fartyg varit använda:

Flottans öfningar och undervisningsverk.

Korvetten *Freja* under omkring 4 månader för öfvande af sjökrigsskolans kadetter af 1., 2., 3. och 6. klasserna samt rekryter tillhörande matrosafdelningen; kanonbåten *Verdande* och en torpedbåt under omkring 14 dagar för öfvande af förutnämnda kadetter; korvetten *Saga* under omkring 2½ månader för öfvande af rekryter tillhörande matrosafdelningen samt för pröfning af extra kadetter; öfnings skeppen *Najaden* och *Jarramas* samt öfningsbriggen *Gladan* äfvensom kasernfartyget *Norrköping*, logementsfartyget *Nordenskjöld* och öfningsbriggen *Falken* under omkring 4 månader för öfvande af skeppsgossar.

Vid skjutskoleafdelningen, förlagd i Karlskrona skärgård, hafva under en tid af 2 månader öfningar pågått ombord å logementsfartyget *Stockholm* och tre kanonbåtar, hvarjämte äfven pansarbåten *Thule* under en kortare tid varit ställd till skjutskolans disposition.

För torpedskolans öfningar har i Karlskrona skärgård under en tid af omkring $1\frac{1}{2}$ månad varit sammandragen en afdelning bestående af logementsfartyget *Vanadis*, en kanonbåt samt fyra 1:a och två 2:a klassens torpedbåtar jämte två bevakningsbåtar.

För öfningar ombord med beväringmän hafva varit rustade: vid Karlskrona station och förlagda å därvarande varf: fyra 1:a klassens pansarbåtar och ett logementsfartyg — *beväringsskadelningen* — under omkring $3\frac{1}{2}$ månader. För signalskola jämte tillämpningsöfningar med beväringmän: ofvannämnda fyra pansarbåtar samt handminefartyget *Gunhild* — *öfningseskadern* — under omkring 2 månader. För stammens och beväringens samfällade öfningar: sju 1:a klassens pansarbåtar, två torpedkryssare, jagaren *Mode* och åtta 1:a klassens torpedbåtar — *Karlskrona beväringsskader* och *kusteskadern* — sammanlagdt under omkring 3 månader.

Under såväl Karlskrona beväringsskader som kusteskadern hafva sjökrigsskolans kadetter i 4. och 5. klasserna öfvats ombord å nämnda eskader tillhörande tvenne 1:a klassens pansarbåtar.

I och för befälsöfningar med sjökrigshögskolans elever hafva kanonbåtarna *Skagul* och *Rota* jämte fyra 2:a klassens torpedbåtar varit på expedition i 15 dagar.

Ångfartyget *Kare* har under en tid af omkring 2 månader användts för rekognoscering af militärleder m. m. i Östergötlands och Karlskrona skärgårdar.

För fiskeribevakning å rikets kuster har kanonbåten *Blenda* varit på expedition i cirka 5 månader.

Kanonbåten *Skagul* jämte ballongfartyget n:r 1 har för öfvande af ballongtjänst varit på expedition i omkring 5 veckor.

För samöfning af stam och värnpliktige af minörafdelningen har handminefartyget *Gunhild* jämte ett logementsfartyg varit på expedition i omkring 3 månader.

Chefsfartyget *Drott* har under omkring $3\frac{1}{2}$ månader varit på expedition kring rikets kuster.

Torpedbåten n:r 77 har i och för inskjutning af torpeder varit på expedition i omkring $1\frac{1}{2}$ månad.

Å kanonbåtarna *Edda* och *Disa* har för värnpliktiga varit anordnad skjut- och eldarskola i omkring $2\frac{1}{2}$ månader.

Med pansarbåten *Tapperheten* har proftur verkställt under cirka 3:ne veckor.

Korvetten *Freja* och kanonbåten *Svensksund* hafva afslutat under år 1902 började vinterexpeditioner efter att hafva varit rustade, *Freja* i 6 månader och *Svensksund* i $4\frac{1}{2}$ månader. För närvarande är korvetten *Saga* på expedition till aflägsna farvatten och kanonbåten *Svensksund* å rikets västkust

för bispringande af nödställda fartyg och fiskebåtar samt för uppehållande af ordningen på fiskeplatser.

Antalet beväringmän, som inställt sig till vapenöfning vid flottan, utgjorde år 1903.

	Vid Karlskrona station	Vid Stockholms station	Tillsammans vid båda stationerna
Till fästningstjänst inskrifna (första tjänstgöring) . . .	490	537	1,027
Till annan särskild tjänst än fästningstjänst eller till allmän tjänst inskrifna (första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd)	1,215	827	2,042
Till annan särskild tjänst än fästningstjänst inskrifna (repetitionsöfning)	347	268	615
Summa beväringmän	2,052	1,632	3,684

Af ofvanstående antal öfvades:

ombord å fartyg 2,120
 å sjöfästningarna 1,016
 endast i land å flottans stationer 340

Summa vapenöfvade 3,476.

Af tillstädeskomna afgingo:

enligt § 108 inskrifningsförrordningen hemförlofvade . . . 122
 af annan anledning hemförlofvade eller afgångna 86

Summa hemförlofvade 208

Summa vapenöfvade och hemförlofvade 3,684.

I sjökrigshögskolan, där 2:a arbetsåret i allmänna kursen samt högre kursen pågår sedan den 1 sistlidne oktober, utgör antalet elever, i allmänna kursen 19, däraf 4 från kustartilleriet, samt i högre kursen 2.

Vid början af läsåret 1902—1903 utgjorde antalet kadetter vid sjökrigsskolan 128, af hvilka under hösten 1903 efter aflagd officersexamen utnämndes till underlöjtnanter vid Kungl. flottan 6 och vid Kungl. kustartilleriet 7.

Antalet elever utgör nu 153, däraf 2 å kustartillerilinjén.

Vid exercisskolan i Karlskrona hafva 837 man (däraf i befäls- och reservbefälsklasserna 31) och vid exercisskolan i Stockholm 562 man erhållit undervisning.

Vid signalskolan, förlagd ombord å öfningseskaderns fartyg, hafva under året 273 man erhållit undervisning; vid signalskolan förlagd i land å Karlskrona station hafva undervisats 130 man.

I underbefälsskolan i Karlskrona har undervisning meddelats 20 reserv-officersaspiranter och 184 man, och vid Stockholms stations underbefälsskola hafva undervisats 59 man.

Vid minskolan i Stockholm hafva 23 man åtnjutit undervisning.

Vid skeppsgosseskolan i Karlskrona har undervisning meddelats 399 skeppsgossar.

Kustartilleriets organisation. 1904 års början af: Kustartilleriet, hvars uppsättning har fortgått enligt plan, utgöres vid

Vaxholms kustartilleriregemente, bestående af:	7 artillerikompanier 2 minörkompanier och 1 yrkeskompani samt
Karlskrona kustartilleriregemente, bestående af:	6 artillerikompanier, 2 minörkompanier och 1 yrkeskompani.

Summa 19 kompanier.

Kustartilleriets öfningar och undervisningsverk. För kustartilleriet i sin helhet har en skjutskola varit anordnad under en tid af 60 dagar med förläggning under förra delen å Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning och under senare delen å Karlskrona fästning.

Vid hvarterdera regementet har anordnats mineringsskola under 127 dagar.

Värnpliktige hafva varit inkallade till öfningar under 137 dagar.

Antalet beväringmän, som inställt sig till dessa öfningar, utgjorde vid Vaxholms kustartilleriregemente 539, hvaraf 17 man hemförlofvades eller eljest afgingo, och vid Karlskrona kustartilleriregemente 491, hvaraf 9 man hemförlofvades.

Regementsöfningar med stam och värnpliktiga hafva vid hvarterdera regementet ägt rum under 40 dagar.

Vaxholms kustartilleriregemente har jämte delar af armén och flottan deltagit i krigsöfning vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning samt Karlskrona kustartilleriregemente tvenne gånger samöfvats med Karlskrona grenadjärregementet vid Karlskrona fästning.

Under år 1903 hafva 7 kadetter aflagt kustartilleriofficersexamen, en volontär aflagt reservofficersexamen samt 7 kadettaspiranter erhållit utbildning, af hvilka senare 5 numera äro antagna till kadetter. Vid kustartilleriet hafva 2 reservofficerare fullgjort dem åliggande repetitionsöfning samt 6 reservofficersaspiranter utbildats.

Under det med den sista september 1903 tilländalupna undervisnings- och öfningsår undervisades vid kustartilleriets skolor:

S k o l o r.	A n t a l m a n.		
	Vaxholms kustart.-reg:te	Karlskrona kustart.-reg:te	Summa
Rekrytskolorna	209	123	332
Korpralskolornas 1. afdelning	216	137	353
» 2. »	33	70	103
Underofficersskolornas allm. kurs	11	14	25
» specialkurs	7	2	9

Under år 1903 hafva sjömättningsarbeten blifvit utförda:

Sjökarteverket.

vid Gäfleborgs läns kust och skärgård, där arbetena från sistlidne års slutpunkter å Strömsskatan (Strömsbruk) och holmarna utanför denna udde fortsatts nordvart hän till Rönnskär vid Stockviken, dels ägt rum till sjöss, tillsammans omfattande en areal af 0,17 kvadratnymil i skalan 1:20,000 och 1,269 kvadratnymil i skalan 1:50,000, samt

vid Västerbottens läns kust och skärgård i norra Kvarken, där arbetena från sistlidne års slutpunkter å Vätören, Hällören m. fl. holmar i Säfvarfjärden samt å Bådagrunden vid Holmön fortsatts syd- och västvart hän till Malgrundskallen vid Holmöarna samt Hvitskärsudde (Åbordsö) med undantag af Umeälf norr om Sandskär, dels ägt rum till sjöss, tillsammans omfattande en areal af 2,88 kvadratnymil i skalan 1:20,000 och 3,94 kvadratnymil i skalan 1:50,000.

I sammanhang med dessa mätningar hafva triangelmätningar ägt rum å kusten mellan Umeå och Nordmalingsfjärden.

Nettobehållningen af försålda kartor utgjorde 19,772 kronor 10 öre.

Under år 1903 har en ny fyr och mistapparat uppförts på Tjärfven inom Stockholms fördelning och en ny fyr på Västra Korpen inom Norrköpings fördelning. Lotsverket.

Å Gottska Sandön har vid norra fyrplatsen den ena fyren borttagits och den andra förändrats och försetts med kraftigare fyrapparat.

Å Understens fyrplats har en ny mistapparat uppsatts.

Följande lotsplatser hafva sammanslagits:

Sundsvalls, Bremö och Åstholmens lotsplatser till en, benämnd Sundsvalls lotsplats, Mälarens och Södertälje lotsplatser till en, benämnd Mäla-

rens lotsplats, Fårösunds norra och södra gatts lotsplatser till en, benämnd Fårösunds lotsplats, hvarjämte Sydkosters lotsplats indragits.

Ett nytt fryskepp, afsedt för grundet Finngrundet har färdigbyggets vid Gäfle verkstäder.

Fyra acetylenbojar hafva anskaffats och utlagts i Kalmar sund.

Navigationsskolorna.

Vid rikets navigationsskolor hafva under läsåret 1902—1903 varit inskrifna: i navigationsafdelningen 360 elever, af hvilka 155 utexaminerats såsom styrmän och 98 såsom sjökaptener, samt i maskinistafdelningen 206 elever, af hvilka 95 aflagt maskinistexamen och 71 öfvermaskinistexamen. Antalet af dem, som, utan att såsom elever hafva tillhört skolorna, åtnjutit undervisning därstädes, har utgjort 75, af hvilka 13 aflagt styrmans-, 17 sjökaptens-, 16 maskinist- och 7 öfvermaskinistexamen. Dessutom hafva 54 elever och 22 privatister aflagt godkänd examen i ångmaskinlära.

Nantisk-meteorologiska byrån.

Antalet af de under byråns tillsyn lydande särskilda observationsstationer utgöras för närvarande af 20 stationer för fullständigare meteorologiska observationer, 24 stationer för endast nederbördsräkning, 16 stationer för hydrografiska iakttagelser, af hvilka stationer 10 äro fyrfartyg, 8 stationer för vattenhöjdmätning medelst registrerande apparater samt 5 stationer för vattenhöjdmätning medelst observationer å peglar förutom 6 dylika stationer inom Mälaren, hvilka sistnämnda bekostas af hushållningssällskapen i Stockholms, Uppsala, Västmanlands och Södermanlands län.

Meteorologiska observationsjournaler förda på fartyg å aflägsna farvatten hafva inlämnats från fyra örlogsfartyg och ett handelsfartyg. Sedan erforderliga utdrag af dessa journaler blifvit verkställda, komma de att afsändas till meteorologiska institutet i Utrecht.

Byråns bok- och kartsamlingar hafva blifvit på vanligt sätt förökade.

Enligt från Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande inkomna uppgifter utgjorde samtliga intill den 1 november 1903 vakanssatta nummer af båtsmanshållet 5,416; och utgjorde den återstående effektiva styrkan af båtsmän samma dag 271.

Kommittéer m. m.

I afseende å kommittéer, som af Kungl. Maj:t på föredragning af chefen för Sjöförsvarsdepartementet blifvit tillsatta, och liknande beredningar, hvilka blifvit på grund af Kungl. Maj:ts bemyndigande af nämnda chef inkallade, är följande att meddela:

1:o Kommission för afgifvande af *förslag i vissa frågor rörande minväsendet* tillsattes den 24 januari 1896. (Kommissionens ledamöter åtnjuta ingen annan ersättning än rese- och traktamentsersättning för verkställande af erforderliga arbeten utom Stockholms stations område.)

2:o) Beträffande en den 10 februari 1899 tillsatt kommitté för utredning af *vissa frågor rörande flottans station i Stockholm*, hvilken kommitté den 31 augusti 1900 afgifvit betänkande och förslag i fråga om första delen af uppdraget eller åvägabringandet af utredning och uppgörande af förslag till nytt etablissemang för flottans härvarande station, har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 21 september 1900 förklarat, att med fullgörande af det kommittén i öfrigt lämnade uppdrag, nämligen att verkställa utredning och inkomma med förslag om beredande af medel för det nya etablissemangets äfvensom för anordningar till underlättande af mobilisering af flottans till Karlskrona station hörande fartyg genom försäljning af Skepps- och Kastellholmarna samt galärvarfvet, skall tills vidare anstå, samt bemyndigat chefen för Sjöförsvarsdepartementet att i ärendet tillkalla sakkunniga. Den 13 maj 1902 uppdrog på grund häraf departementschefen åt generallotsdirektören D. U. W. Linder, kommandören C. O. Olsen och byggmästaren vid flottans station i Stockholm att verkställa utredning, huruvida någon minskning i det af kommitterade afgifna förslag under vissa förutsättningar kunde göras, och afgåfvo dessa personer sitt yttrande den 30 september 1902. Sedan arkitekten i Kungl. Öfverintendentensämbetet J. L. Peterson, som under hand anmodats uppgöra förslag till ordnande och bebyggande af Skepps- och Kastellholmarna samt galärvarfvet, med iakttagande af att Kungl. Maj:t och kronan genom berörda områdets upplåtande för bebyggande erhöle största möjliga vinst, inkommit med dylikt förslag, tillkallade under den 10 september 1903 departementschefen ingenjören T. C. O. Örtenblad och byggmästaren J. Sjöqvist att jämte förutnämnde arkitekt verkställa utredning angående dels storleken af det belopp, som ett upplåtande af ifrågavarande områden till bebyggande i enlighet med nyssnämnda förslag kunde anses komma att inbringa statsverket efter frånräknande af de kostnader, hvilka för förslagens förverkligande tilläfventyrs syntes böra åligga Kungl. Maj:t och kronan, dels utsikterna för att kunna försälja de i berörda förslag upptagna tomtplatserna för ett sådant bebyggande, som i samma förslag afsåges, dels ock storleken af det belopp, som efter afdrag af nämnda kostnader kunde anses komma att inflyta, därest berörda tomtplatser upplätes för bebyggande med stora för uthyrning afsedda byggnader. Och afgåfvo dessa personer sitt yttrande den 30 november 1903. Någon åtgärd med anledning häraf har ännu icke blifvit vidtagen.

3:o) Sedan Kungl. Maj:t den 5 juli 1901 bemyndigat chefen för Sjöförsvarsdepartementet att för utarbetande inom departementet af förslag till reglementariska föreskrifter för kustartilleriet samt till de bestämmelser i öfrigt, som vore erforderliga för genomförande af kustartilleriets organisation och kustbefästningarnas fullständiga öfverflyttning till Sjöförsvarsdepartementet, tillkalla högst fem sakkunniga personer, utsåg departements-

chefen öfversten och chefen för Karlskrona artillerikår A. F. Centerwall, öfversten och chefen för Vaxholms artillerikår C. O. Sylvander, kommandörkaptenen af 1:a graden O. L. Beckman, kommandörkaptenen af 2:dra graden W. Dyrssen och kaptenen H. W. M. von Krusenstierna att såsom sakkunniga deltaga i utarbetande af förslag till omförmälda föreskrifter och bestämmelser. Till följd af kaptenen von Krusenstiernas sjökommendering under vintermånaderna 1902—1903 tillkallades kaptenen friherre U. C. K:son Sparre att under tiden inträda såsom ledamot bland de sakkunnige. Under öfverste Sylvander beviljad tjänstledighet har kaptenen S. T. R. Bolling inträdt bland de sakkunnige.

Sedan anmaldt blifvit, att arbetena så långt framskridit, att antalet sakkunnige borde inskränkas från och med den 1 maj 1903, hafva från fullgörandet af berörda uppdrag entledigats med utgången af april månad 1903 öfversten Sylvander och numera öfversten Beckman samt kommandörkaptenen Dyrssen samt från och med den 25 april samma år kaptenen friherre Sparre, i hvilkens ställe kaptenen von Krusenstierna återinträdt bland de sakkunnige från och med den 1 därpåföljde maj.

De sakkunnige sammanträdde första gången den 22 juli 1901 och hafva deras arbeten sedermera utan afbrott fortgått samt den 14 juni 1903 afslutats.

4:o) Genom Kungl. bref den 17 oktober 1902 uppdrogs åt chefen för Sjöförsvarsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunnige jämte en sekreterare för att, i enlighet med de närmare föreskrifter, som departementschefen ägde meddela, inom departementet biträda vid en revision af gällande skeppsmätningsförfattningar.

Med anledning häraf utsågos kommerserådet E. A. Günther, kaptenen G. O. Wallenberg och skeppsmätaren C. J. A. Isakson att med auditören L. K. W. Sandberg såsom sekreterare utföra ifrågavarande arbete. Från och med den 16 januari 1903 har äfven skeppsmätningsofverkontrollören K. O. Larsson inträdt bland de sakkunnige.

De sakkunnige äro sysselsatta med utarbetande af åtskilliga förslag rörande skeppsmätning, hvilket arbete ännu pågår.

5:o) Sedan i anledning af omorganisationen af flottans civilstat till en marinintendenturkår och upprättande af en marinintendentskola Kungl. Maj:t under den 1 maj 1903 funnit godt bemyndiga chefen för Sjöförsvarsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunnige för att, i enlighet med de närmare föreskrifter, som departementschefen ägde meddela, dels inom departementet biträda vid utarbetandet af förslag till erforderliga föreskrifter vid berörda omorganisation samt för upprättande af nämnda skola, dels ock afgifva yttrande beträffande andra i sammanhang härmed föreliggande frågor, har departementschefen utsett kommandören T. C. A. Sand-

ström, amiralitetsrådet J. E. Dahlin, intendenten A. Zettersten och t. f. regementsintendenten I. Neuendorff till fullgörande af berörda uppdrag; och afgåfvo de sakkunnige slutligt yttrande i ämnet den 31 oktober 1903.

Under år 1903 hafva på chefens för Sjöförsvarsdepartementet föredrag-
ning följande allmänna författningar utfärdats, nämligen: *den 4 april:* Utfärdade författningar. kungörelse angående tillämpning beträffande båtsmanshållet af nådiga kungörelsen med föreskrifter i fråga om indelningsverkets upphörande m. m. den 29 november 1901; *samma dag:* kungörelse rörande tillägg till nådiga kungörelsen angående aflönings- m. fl. förmåner åt personal vid lots- och fyrinrättningarna under tjänstgöring vid flottan den 21 mars 1902; *samma dag:* kungörelse angående ändrad lydelse af § 1 i Kungl. förordningen angående lotsverket den 15 februari 1881, sådan denna paragraf lyder enligt Kungl. kungörelsen den 27 november 1896; *den 15 maj:* kungörelse angående antagning och utbildning af kadettaspiranter och kadetter vid kustartilleriet; *den 17 juni:* kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 38 och 41 i nådiga förordningen angående lotsverket den 15 februari 1881; *den 18 september:* kungörelse angående ändrad lydelse af § 1 i Kungl. förordningen angående lotsverket den 15 februari 1881, sådan denna paragraf lyder enligt Kungl. kungörelsen den 27 november 1896 med däri genom Kungl. kungörelsen den 4 april 1903 vidtagen ändring; *den 11 december:* kungörelse angående antagning och utbildning af marinintendents elever och marinintendents aspiranter; *samma dag:* förordning angående marinintendenturkåren i flottans reserv; *samma dag:* instruktion för marinöfverintendenten och chefsintendenterna vid flottans stationer; *den 18 december:* kungörelse angående ändrad lydelse af § 63 mom. 1 i förnyade nådiga stadgan för Kungl. Sjökrigsskolan den 25 april 1902.

Kungl. Maj:t har den 30 januari 1903 utfärdat kungörelse om ändring och förklaring af förnyade nådiga stadgan den 31 mars 1900 angående fördelning af ärendena mellan statsdepartementen. Departementstalstadgan.

Kungl. Maj:t har den 30 oktober 1903 utfärdat kungörelse angående förändrad lydelse af §§ 9 och 57 i nådiga instruktionen för Öfverståthållare-
ämbetet den 1 december 1882. Instruktionen för Öfverståthållare-ämbetet.

Kungl. Maj:t har den 24 juli 1903 utfärdat särskilda kungörelser dels angående plan till förteckningar öfver länsstyrelsens arkiv och dels angående plan till förteckningar öfver rådstufvurätters och magistraters arkiv (s. k. stadsarkiv). Länsstyrelsens, rådstufvurätters och magistraters arkiv.

Reglering af
länsmans-
distrikt. Den af Kungl. Maj:t den 5 november 1897 beslutade reglering af första länsmansdistriktet i Salberg—Väsby fögderi, enligt hvilken detta distrikt skall under benämning Våla distrikt omfatta Nora, Öster Våla och Harbo socknar, har den 1 mars 1903 trädtt i verkställighet.

Kungl. Maj:t har den 27 juni 1903 förordnat, att den 1 september samma år ej mindre Rone och Eke socknar skola öfverflyttas från Gottlands södra fögderis södra länsmansdistrikt till samma fögderis mellersta länsmansdistrikt, än äfven Eksta och Sproge socknar skola från sistnämnda distrikt öfverflyttas till fögderiets norra länsmansdistrikt.

Ny köping. Sedan Kungl. Maj:t den 31 december 1897 medgifvit, att ett område af Åhus by och hamnplats finge såsom en kommun för sig bilda en, jämväl i fattigvårdshänseende, från Åhus socken afskild köping benämnd Åhus, samt stadgat vissa villkor för att området skulle komma i åtnjutande af den sålunda tillförsäkrade rättigheten att bilda egen kommun och köping, har Kungl. Maj:t den 23 oktober 1903 förordnat, att omförmälda område skall vid ingången af år 1905 inträda i utöfning af köpingsrättigheten samt i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från Åhus socken.

Tillämpning å
vissa områden
på landet af
ordningsstad-
gan m. fl.
stadgar.

Kungl. Maj:t har förordnat:

att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt hälsovårdsstadgan för riket, i hvad den afser stad, skola tillämpas inom visst område vid Vingåkers järnvägsstation i Södermanlands län, inom Tranås kvarns samhälle i Jönköpings län, inom Dufbo villastad och å visst område vid Nya Hufvudsta i Solna socken af Stockholms län samt å ett område vid Hvilans municipalsamhälle i Kristianstads län;

att ordningsstadgan för rikets städer samt hälsovårdsstadgan för riket, i hvad den afser stad, skola tillämpas inom visst område af hemmanen Hunnebo jämte S:t Görans ö och Fiskholmen samt Ellene Öfre och Nedre samt å Bovallstrands fiskeläge i Göteborgs och Bohus län;

att ordningsstadgan för rikets städer skall tillämpas inom Nya Kopparbergs municipalsamhälle i Örebro län; samt

att hälsovårdsstadgans för riket föreskrifter rörande stad skola tillämpas inom Djursholms köping i Stockholms län.

Fastställda
reglerings-
planer.

Kungl. Maj:t har under år 1903 fastställt regleringsplaner för vissa delar af städerna Arboga, Falun, Malmö, Marstrand, Skara, Sköfde, Vänersborg och Öregrund, för Flens, Kramfors och Lundens municipalsamhällen, för vissa delar af Gårda, Krokslätts, Mjölby och Svedala municipalsamhällens områden samt för Åsele kyrkostad.

Riksförsäkringsanstalten, som den 1 januari 1903 började sin försäkringsverksamhet, har under nämnda år emottagit 1,607 ansökningar om försäkring för ett medeltal arbetare af 32,279 under den begärda försäkringstiden.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet 1903.

I Riksförsäkringsanstalten hafva, jämlikt 10 § i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901, under år 1903 inköpts 83 lifräntor åt genom olycksfall aflidna arbetares änkor och barn samt åt arbetare, för hvilka olycksfallet medfört för framtiden bestående förlust eller minskning af arbetsförmågan.

Hos Riksförsäkringsanstalten hafva under året anmälts 135 olycksfall, som drabbat i Riksförsäkringsanstalten försäkrade arbetare. Af dessa olycksfall hafva 57 hittills föranlett ersättning (i vissa fall såväl sjukhjälp som lifränta) från Riksförsäkringsanstalten.

Sjukhjälp har af Riksförsäkringsanstalten beviljats i 38 fall.

Lifränta på grund af invaliditet har tillerkänts i 31 fall.

I 7 fall hafva inträffade olycksfall medfört döden.

Antalet af dem, som den 31 december 1903 fortfarande åtnjoto ersättning från Riksförsäkringsanstalten, inberäknadt lifräntetagare på grund af inköpta lifräntor, utgjorde 176, nämligen 93 invalider, 25 änkor och 51 minderåriga barn samt 7 ersättningstagare, som uppbära sjukhjälp.

På begäran af vederbörande arbetsgifvare och arbetare har Riksförsäkringsanstalten, enligt stadgandena i 15 § af lagen den 5 juli 1901, i 23 fall afgifvit utlåtande i hvad mån en kroppsskada, som till följd af olycksfall i arbetet drabbat en arbetare, bör anses hafva åstadkommit nedsättning af hans arbetsförmåga.

Genom Postsparbanken, som handhar bestyret med uppbörden af de utaf Riksförsäkringsanstalten bestämda försäkringsafgifter och belopp, som för förvärfvande af lifränta erläggas, samt utbetalningar af de utaf Riksförsäkringsanstalten beslutade lifräntor och andra skadeersättningar, äfvensom förvaltningen af influtna försäkringsmedel, hafva under tiden 1 januari—30 november 1903 för Riksförsäkringsanstaltens räkning verkställts inbetalningar till ett antal af 1,567 med ett sammanlagdt belopp af 286,110 kronor 17 öre samt utbetalningar till ett antal af 500 st. med ett sammanlagdt belopp af 8,841 kronor 12 öre.

Försäkringsutbetalningarna fördela sig i följande grupper:

Sjukhjälp	antal 248,	belopp 2,338: —
Begravningshjälp	» 5,	» 300: —
Lifränta	» 136,	» 2,269: 53
Återbetalade premier	» 111,	» 3,933: 59
<hr/>		
Summa	antal 500,	belopp 8,841: 12.

De för Riksförsäkringsanstaltens räkning förvaltade medlen voro den 30 november 1903 placerade i obligationer till bokfördt värde af 214,338 kronor 50 öre, i kommunlån till belopp af 8,500 kronor, hvarjämte å bankräkningar innestodo 43,896 kronor 21 öre.

Resekostnads- och trakta-
mentsersätt-
ning åt vissa
af Riksförsäk-
ringsanstaltens
ämbets- och
tjänstemän.

Kungl. Maj:t har den 16 februari 1903 utfärdat kungörelse angående grunderna för resekostnads- och traktamentsersättning åt vissa af Riksförsäkringsanstaltens ämbets- och tjänstemän.

Arbetare-
försäkrings-
fonden.

Sedan sistlidna års Riksdag beslutat, att till arbetareförsäkringsfonden i riksstaten för år 1904 afsätta 1,400,000 kronor, har Kungl. Maj:t den 26 juni 1903 förordnat, att dessa medel skola af Statskontoret förvaltas på sätt i nådiga brevet den 15 november 1895 föreskrifvits i afseende å de af Riksdagen för år 1896 afsatta medel för enahanda ändamål.

Sjukasse-
väsendet.

Kungl. Maj:t har den 30 oktober 1903 utfärdat kungörelse angående insändande till Kommerskollegium af uppgifter och revisionsberättelser angående registrerade sjukkassor.

Försäkrings-
väsendet.

Kungl. Maj:t har den 24 juli 1903 utfärdat lag om försäkringsrörelse samt lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket.

Med anledning af särskilda bestämmelser i förstnämnda lag har Kungl. Maj:t därefter utfärdat särskilda nådiga kungörelser dels den 4 december 1903 om försäkringsregistrens förande m. m.; om införande i försäkringsregistren af vissa äldre försäkringsbolag; samt med bestämmelser om skylldighet för vissa försäkringsanstalter att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter, dels ock den 31 december 1903 angående behörighet att vara aktuarie vid lifvförsäkringsbolag.

Vidare har Kungl. Maj:t den 12 augusti 1903 beslutit, att den i 131 § af lagen om försäkringsrörelse omförmälda försäkringsinspektion skall, i enlighet med af Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, inrättas och den 1 januari 1904 träda i verksamhet, hvarpå Kungl. Maj:t den 31 december 1903 fastställt instruktion och stat för inspektionen. Sistnämnda dag har Kungl. Maj:t jämväl utfärdat nådig kungörelse angående försäkringsanstalternas bidrag till bestridande af kostnaderna för försäkringsinspektionen.

Med tillämpning af 17 § 3 mom. i lagen om fosterbarns vård den 6 juni 1902, har Kungl. Maj:t genom kungörelser den 13 mars och den 30 oktober 1903 medgifvit Stockholms fattigvårdsnämnd och fattigvårdsstyrelsen i Malmö i vissa afseenden befrielse tills vidare intill utgången af år 1912 från tillämpning af nämnda lag.

Befrielse från tillämpningen i vissa fall af lagen om fosterbarns vård.

Kungl. Maj:t har den 13 mars 1903 utfärdat kungörelse angående ändrad lydelse af § 57 i nådiga instruktionen för läkare, som äro för hälso- och sjukvården inom visst område anställde, äfvensom för andre, som utöfva läkarkonsten, den 31 oktober 1890.

Ändring i läkarinstruktionen.

Kungl. Maj:t har den 6 november 1903 utfärdat kungörelse angående kompetens för kvinnliga läkare att innehafva vissa läkarbefattningar.

Kompetens för kvinnliga läkare att innehafva vissa läkarbefattningar.

Kungl. Maj:t har den 10 september 1903 meddelat bestämmelser i fråga om resestipendier för provinsial- och stadsläkare.

Resestipendier för provinsial- och stadsläkare.

Under 1903 hafva af statsmedel beviljats bidrag till aflönande af provinsialläkare i Kiruna, Mulserys, Kungsörs, Bjurholms och Örträsk, Tidaholms, Elmhults och Eds distrikt.

Extra provinsialläkare.

Sedan Riksdagen, i enlighet med hvad Kungl. Maj:t föreslagit, godkänt vissa hufvudgrunder för en anstalt, afsedd att bereda pension åt lasarettsläkare och benämnd lasarettsläkarnes pensionskassa, har Kungl. Maj:t den 13 november 1903 fastställt reglemente för lasarettsläkarnes pensionskassa, hvilken skall förvaltas af direktionen öfver folkskolelärnarnes pensionsinrättning.

Reglemente för lasarettsläkarnes pensionskassa.

I sammanhang därmed har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående rätt till pension för vissa lasarettsläkare, som icke äro delägare i lasarettsläkarnes pensionskassa.

Kungl. Maj:t har under år 1903 medgifvit, att nya själfständiga apotek må inrättas i Växjö, Tomelilla, Alfvestads och Kjäfinge municipalsamhällen, Kiruna stationssamhälle, Uppsala, Elmhult, Herrlunga, Fellingsbro och Häl-singborg samt tre apotek i Göteborg.

Nya apotek.

Hospitals-
väsendet.

Af de vid rikets hospital och asyler under år 1903 utförda arbeten märkas följande:

Vid Vänersborgs hospital och asyl har i administrationshuset inre putsningen fullbordats, likaså golfläggningen äfvensom största delen af det inre snickeriarbetet, hvarjämte målningen är påbörjad. Samtliga paviljonger för den manliga afdelningen, äfvensom ekonomihuset, ångpannehuset, öfverläkarbostaden och byggnaden för yttre ekonomibetjäning äro till det inre afputsade och allt snickeriarbete i det närmaste färdigt. Paviljongerna VI och VII inom kvinnoafdelningen, bageribyggnaden, verkstadshuset och sysslomansbostaden äro förda under tak och inre putsningen påbörjad. Grundläggningen till paviljongerna II, III, IV och V inom kvinnoafdelningens samt portvaktstugan, vattentornet, kolonipaviljongen jämte lik- och obduktionshuset är färdig och tegelmurningen påbörjad. Värmelednings- äfvensom vatten- och aflöpsledningsarbetena äro påbörjade och till en del utförda; terrasseringsarbetena fortgå.

Vid Växjö hospital hafva de där beslutade byggnadsarbetena utbjudits på entreprenad och kontrakt om desammas utförande afslutats. Arbetena hafva redan så långt fortskridit, att ångpannehuset är under tak, grunden till kriminalpaviljongen i det närmaste färdig samt byggnadsarbetet inom cellpaviljongen till största delen färdigt beträffande murningsarbetena.

Vid Göteborgs hospital har byggnadsarbetet så långt framskridit, att detsamma kan vara fullt färdigt inom 1904 års första kvartal.

De beslutade arbetena vid Piteå hospital hafva utbjudits på entreprenad och kontrakt om desammas utförande afslutats.

Vid Kristinehamns hospital hafva alla nödiga förarbeten för de vid detta hospital beslutade byggnadsarbeten utförts, så att dessa arbeten kunna i början af år 1904 utbjudas å entreprenad.

Så är äfven förhållandet med den beslutade ombyggnaden af den gamla lasarettbyggnaden i Visby för dess apterande till sjukpaviljong för hospitalet därstädes.

Antalet
barnmorskor.

Vid 1903 års ingång uppgick antalet barnmorskor i hela riket till 2,831.

Skyddskopp-
ympningen.

Enligt af Medicinalstyrelsen år 1903 till Kungl. Maj:t afgifven berättelse angående skyddskoppympningen i riket utgjorde antalet af dem, som under år 1902 med framgång vaccinerats, 115,561. Samma år hafva 139 revaccinationer anmälts.

Känsö
karantäns-
och observa-
tionsanstalt.

Under hela år 1903 har karantänsinrättningen på Känsö utanför Göteborg varit öppen och tillika varit afsedd till observationsanstalt.

Till Känso hafva under året för observation anländt 2 fartyg, nämligen ett norskt från kolerasmittad hamn och ett franskt från pestsmittad ort. Å båda fartygen, hvilka voro destinerade till svensk hamn, befanns hälso-tillståndet godt, hvarför icke någon karantänsåtgärd erfordrades.

De byggnadsarbeten vid anstalten, hvartill medel af 1902 års Riksdag beviljades, äro afslutade, afsynade och godkända.

Kungl. Maj:t har den 12 augusti 1903 utfärdat kungörelse angående upphäfvande af bestämmelserna om gemensam direktion för Visby hospital och Gottlands läns lasarett.

Direktionen
öfver Visby
hospital och
Gottlands läns
lasarett.

Järnvägspostbefordran har anordnats å sträckan Strömstad—Uddevalla af bohusslänska längdbanan samt å de enskilda järnvägslinjerna Göteborg—Släp, Limedsforsen—Malung, Munkfors—Deje och Torsås—Bergkvara.

Järnvägspost-
befordran.

Under år 1903 hafva postkontor inrättats i Grängesberg, Flen, Orsa, Sandviken och Jörn, hvaremot postkontoret i Ås indragits. Antalet dylika postanstalter utgjorde vid 1903 års slut 195.

Fasta post-
anstalter.

Efter indragning af en del äldre och inrättande af nya poststationer uppgick vid 1903 års slut hela antalet fasta postanstalter till 2,873, eller 54 flera än vid 1902 års utgång.

Under år 1902, det senaste år, för hvilket fullständiga statistiska uppgifter föreligga, hafva, enligt anställda beräkningar, inom riket behandlats 334,530,390 postförsändelser af alla slag, hvilket antal vid jämförelse med nästföregående år utvisar en tillökning af 10,9 procent.

Antal post-
försändelser.

Särskildt har beräknats, att på grund af abonnemang blifvit genom postverket fortskaffade 167,919,936 nummerexemplar tidningar och tidskrifter, hvilket utvisar en tillökning af 5,2 procent, samt att antalet postbehandlade brevkort utgjort 41,282,471 stycken, motsvarande en ökning i förhållande till nästföregående år af 100,7 procent.

På grund af Kungl. bref den 10 juni 1903 skall från 1904 års början vid köp af frankotecken rabatt tillgodokomma köparen med 2 procent, om han är af postverket antagen till frankoteckensförsäljare, men eljest med 1 procent af inköpssumman.

Rabatt vid köp
af franko-
tecken.

Under år 1903 har anordnats direkt utväxling af slutna poster mellan Sverige och svenska örlogsfartyg i främmande farvatten.

Postutväxling
med svenska
örlogsfartyg i
främmande
farvatten.

Tillhandahållande genom poststation af postanvisningar å högre belopp än 100 kronor. Jämlikt nådigt beslut den 10 juli 1903 hafva gällande bestämmelser angående poststations af första eller andra klass befogenhet att ombesörja utväxling af postanvisningar i sådan mån ökats, att genom poststation af omförmälda slag från 1904 års början får till vederbörande adressat utbetalas postanvisning intill det för hvarje särskildt slag af anvisningar fastställda högsta belopp.

Vanliga frimärken af 5 kronors och 8 öres valörer. Vanliga frimärken af 5 kronors och 8 öres valörer hafva under år 1903 införts i poströrelsen.

Nya instruktioner för poststationer af tredje klass och för postbetjante. Generalpoststyrelsen har den 12 maj 1903 utfärdat ny instruktion för poststationer af tredje klass (brefsamlingsställen) och den 4 december samma år ny instruktion för postbetjante.

Utväxling af postanvisningar mellan Sverige och Turkiet. Under år 1903 har anordnats utväxling af postanvisningar mellan Sverige och Turkiet.

Öfverenskommelser med vissa främmande postförvaltningar angående sättet för redovisning af postförskott å paket. Öfverenskommelser hafva träffats mellan Generalpoststyrelsen, å ena sidan, samt postförvaltningarna i Norge, Tyskland, Nederländerna, Luxemburg, Schweiz, Österrike, Ungarn och Egypten, å andra sidan, angående sättet för redovisning till paketafsändare af postförskott å paket.

Nya posthuset i Stockholm. Det nya posthuset i Stockholm har under år 1903 fullbordats och för sitt ändamål tagits i bruk.

Assignering af medel för postanvisningsrörelsen. Öfverenskommelse har ingåtts mellan Generalpoststyrelsen och fullmäktige i Riksbanken angående postkontorens assignering af medel för postanvisningsrörelsen.

Statstelegrafnätet. Statstelegrafnätet, som vid 1902 års slut omfattade 9,566 km. stolplinjer och 29,116 km. tråddledningar, har under år 1903 icke undergått någon nämnvärd förändring.

Nyinrättad och indragen telegrafstation. På grund af därtill erhållna nådiga bemyndiganden har under år 1903 ny telegrafstation inrättats i Krylbo i Kopparbergs län samt telegrafstationen i Arholma indragits.

Vid telefonstationerna å 23 orter inom riket har anordnats expedition för utväxling af telegram på svenska språket till och från orter i Sverige, Norge och Danmark, hvaremot dylik expedition upphört vid 9 telefonstationer.

Anordnande af telegram-expedition vid telefonstationer.

För befordran af telegram, affattade på svenska språket, till stationer i Sverige, Norge och Danmark hafva telegraminlämningsställen öppnats på 8 platser, hvaremot ett sådant inlämningsställe indragits.

Telegram-inlämningsställen.

I förbindelse med telegrafnätet hafva blifvit satta 20 järnvägsstationer för korrespondens inom riket samt med Norge och Danmark och 31 för allmän internationell korrespondens. Därjämte hafva 19 järnvägstelegrafstationer, som förut varit öppna allenast för skandinavisk korrespondens, upplåtits jämväl för allmän internationell telegramväxling.

Järnvägsstationer i förbindelse med telegrafnätet.

Statstelegrafstationerna i riket med inberäkning af 6 rikstelefonstationer utgjorde vid 1903 års utgång 181; och voro då med dem förbundna 505 telefonstationer för befordran af telegram på svenska språket till och från orter i Sverige, Norge och Danmark, 1,489 järnvägstelegrafstationer, så att hela antalet af rikets i förbindelse med hvarandra stående telegrafanstalter vid slutet af samma år uppgick till 2,175.

Antalet telegrafstationer i riket.

Under år 1902, det senaste, för hvilket fullständig statistik är upprättad, hafva befordrats 2,556,323 taxerade telegram, däraf 1,237,905 inländska, 971,375 till eller från utlandet samt 347,043 transiterande telegram.

Telegramväxlingen.

Kungl. Maj:t har den 11 december 1903 utfärdat kungörelse angående förändrad lydelse af § 6 i förnyade nådiga reglementet för telegrambefordringen i riket den 5 mars 1897.

Reglementet för telegrambefordringen i riket.

Rikstelefonnätet, som vid 1902 års slut omfattade 13,609,5 km. stolplinjer och kablar samt 59,857 km. dubbeltrådiga och 1,437 km. enkeltrådiga förbindelseledningar, har genom de under år 1903 utförda byggnadsarbeten ökat med, förutom abonnentlinjer och abonnentledningar, omkring 150 km. stolplinjer och omkring 3,500 km. dubbeltrådiga förbindelseledningar samt genom rasering eller ombyggnad minskats med omkring 150 km. enkeltrådiga förbindelseledningar, så att rikstelefonnätet vid 1903 års utgång omfattade i linjer omkring 13,750 km. samt i förbindelseledningar omkring 64,650 km., däraf enkeltrådiga omkring 1,250 km. och dubbeltrådiga omkring 63,400 km.

Statens telefonförbindelser.

- Telefonappa- Antalet af de i telegrafverkets telefonnät uppsatta telefonapparater har
rater. under år 1903 ökats med omkring 6,200; och utgjorde sammanlagda antalet af nämnda apparater vid årets slut omkring 67,600.
- Central- och Antalet central- och växelstationer har under år 1903 ökats med 43;
växelstationer. och utgjorde hela antalet dylika stationer vid årets utgång 1,234.
- Växlade tel- Under år 1901, det senaste, för hvilket fullständig statistik blifvit upp-
fonsamtal. rättad, har antalet telefonexpeditioner uppgått till 169,001,281, däraf 757,765 utgjorts af telefonerade telegram och återstoden af samtal.
- Aflönings- Genom nådigt bref den 16 februari 1903 har Kungl. Maj:t fastställt
förhållanden. grunder för aflöningen till den extra personalen vid telegrafverket.
- Telefontrafik Kungl. Maj:t har i nådigt bref den 3 juli 1903 för Sveriges del god-
mellan Sverige känt en mellan svenska och tyska telegrafförvaltningarna träffad öfverens-
och Tyskland. kommelse rörande telefontrafik mellan Sverige och Tyskland.
- Reglemente för Den 30 oktober 1903 har Kungl. Maj:t för Sveriges del antagit det vid
internationell telegrafkonferensen i London år 1903 reviderade reglemente för den inter-
nationella telegraftjänstgöringen.
- Telegrafver- Femtio år hade den 1 november 1903 förflutit, från det den elektriska
kets minnes- telegrafan inrättades i Sverige; och utgaf Telegrafstyrelsen, jämlikt Kungl.
skrift. Maj:ts bemyndigande, till högtidlighållande af femtioårsdagen en minnes-
skrift under titel »Svenska telegrafverket 1853—1903».
- Elektriska an- Kungl. Maj:t har dels den 24 april 1903 fastställt instruktion för in-
läggningar för spektörerna öfver elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfver-
belysning eller föring, dels ock utfärdat kungörelser, den 17 juni 1903 angående upplåtande
arbetsöfver- af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar samt den 26 i
föring. sistnämnda månad angående förändrad lydelse af vissa bestämmelser i nämnda stadgan om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring.
- Fullbordade Bland med statsmedel understödda väg- och vattenbyggnadsarbeten hafva
och godkända enligt uppgift af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, under år 1903 såsom
arbeten. fullbordade af nämnda styrelse godkänts:
- 55 st. väganläggningar, omfattande en längd af 42,6635 nymil, för
hvilka kostnaden beräknats till 1,257,006 kronor 79 öre, hvaraf såsom statsan-
slag utgått 829,089 kronor 45 öre;

7 st. broarbeten, för hvilka kostnaden beräknats till 254,470 kronor, hvaraf såsom statsanslag utgått 165,100 kronor; samt

3 st. hamnarbeten, för hvilka kostnaden beräknats till 168,810 kronor, hvaraf såsom statsanslag utgått 118,800 kronor.

Kungl. Maj:t har under år 1903 beviljat koncession å följande järnvägar: Koncessioner å enskilda järnvägar.

från Svenljunga station å Borås—Alfvesta järnvägsaktiebolags järnväg till Axelfors station å Holtslunga—Limnareds järnväg med en längd af 6,32 km. och en spårvidd af 1,435 meter;

från Kimstads station å östra stambanan till Norrköpings östra station jämte bispår till Norrköpings södra hamn med en längd af 16,69 km. och en spårvidd af 0,891 meter;

från Bjärka station å östra centralbanan till Åtvidaberg med en längd af 18,15 km. och en spårvidd af 1,435 meter;

från Linköping i närheten af Stångebro till Ringstorps station å Nersholm—Ristens kommunikationsaktiebolags järnväg med en längd af 20,7 km. och en spårvidd af 0,891 meter;

från Spångenäs banvaktstuga å Hultsfred—Västerviks järnväg till Vimmerby med en längd af 17,71 km. och en spårvidd af 0,891 meter;

från Gäffe öfver Söderhamn, Hudiksvall och Sundsvall till Härnösand, med en längd af 293,91 km. och en spårvidd af 1,435 meter; samt

från Borgholm till Böda med en längd af 55 km. och en spårvidd af 0,891 meter.

Därjämte har Kungl. Maj:t vid medgifvande af tillstånd för Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag att nedlägga trafiken på Smedjebackens järnväg stadgat såsom villkor, att bolaget skall anlägga en bibana med en längd af 3,37 km. och af 1,435 meters spårvidd från Skomarbo å Vansbro—Ängelsbergs järnväg till Smedjebackens hamn.

Under år 1903 hafva för allmän trafik följande järnvägar upplåtits:

Malmö—Genarps järnvägsaktiebolags bispår mellan Bara station å Malmö—Genarps järnväg till Bokskogen med en längd af 1,16 km. och en spårvidd af 1,435 meter; För allmän trafik öppnade enskilda järnvägar.

Ronehamn—Hemse järnvägsaktiebolags järnväg mellan Ronehamn och Hemse med en längd af 10,2 km. och en spårvidd af 0,891 meter;

Östra Blekinge järnvägsaktiebolags järnväg mellan Torsås station och Bergkvara med en längd af 6,61 km. och en spårvidd af 1,067 meter;

delen Göteborg—Släp af järnvägsaktiebolagets Göteborg—Särö järnväg mellan Göteborg och Släp med en längd af 22,9 km. och en spårvidd af 1,435 meter;

aktiebolaget Stafsjö järnvägs järnväg mellan Sandvikens lastplats och Öfre Virå med en längd af 18,83 km. och en spårvidd af 0,6 meter;

Lund—Bjerreds spårvägsaktiebolags förbindelsespår mellan Leråkra station å Lund—Bjerreds järnväg och Flädre station å statsbanan med en längd af 0,785 km. och en spårvidd af 1,435 meter;

Mora—Vänerns järnvägsaktiebolags järnväg mellan Malung och Limedsforsen med en längd af 31,3 km. och en spårvidd af 1,435 meter;

delen Deje—Munkfors af Karlstad—Munkfors järnvägsaktiebolags järnväg mellan Karlstad och Munkfors med en längd af 29 km. och en spårvidd af 0,891 meter;

Strömstad—Skee järnvägsaktiebolags järnväg mellan Strömstad och Skee med en längd af 6,45 km. och en spårvidd af 1,435 meter.

Enskild järnväg, hvarå trafiken nedlagts.

Under år 1903 har trafiken nedlagts å Smedjebackens järnväg, hvars längd var 18,2 km. och spårvidd 1,188 meter.

Längden af för trafik öppnade enskilda järnvägar och bandelar, som vid 1902 års slut utgjorde 8,096,5 km., har sålunda under år 1903 ökats med 109 km., hvadan alltså totallängden vid 1903 års slut är 8,205,5 km.

Af dessa järnvägar äro 181 lokomotivbanor med 8,191,7 km:s längd och 5 hästbanor med 13,8 km:s längd.

Af lokomotivbanorna hafva, enligt hvad Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen meddelat,

107 st.	med en längd af	5,396,4 km.,	en spårvidd af	1,435 m.
2 » » » » »	49,9 » » » »	1,093 »		
13 » » » » »	507,7 » » » »	1,067 »		
51 » » » » »	1,963,8 » » » »	0,891 »		
2 » » » » »	150,0 » » » »	0,802 »		
6 » » » » »	123,9 » » » »	0,600 »		

Statens järnvägsbyggnader.

Å statsbanan Gellivare—Riksgränsen, som öppnats för allmän trafik den 15 november 1902, utfördes under 1903 en del kompletteringsarbeten. Å statsbanan genom Bohuslän bedrefvos arbetena hufvudsakligen mellan Uddevalla och Skee med det resultat, att denna del af banan den 16 december kunde upplåtas till allmänt begagnande. Därjämte upprättades, sedan härför erforderliga undersökningar blifvit under året verkställda, definitiv plan för delen Skafteröd—(Olskroken)Göteborg af sistberörda bana i den af Kungl. Maj:t och Riksdagen bestämda sträckning äfvensom tre alternativa förslag till omgestaltning af bangårdsanordningarna i och invid Göteborg.

Vidare hafva arbetena, enligt af Kungl. Maj:t fastställda planer, för påbörjande af en permanent godsbangård vid Norrtulls station samt en ran-

geringsbangård vid Tomtebodas afslutats med undantag af sådana för ett betjäningshus, som är afsedt att uppföras å sistnämnda bangård.

Sedan Kungl. Maj:t fastställt definitivt förslag till vissa provisoriska anordningar vid centralstationen och norra stationen i Stockholm, påbörjades förändringsarbeten i stationshuset vid centralstationen, och utfördes en del spåranordningar å norra stationen.

Dessutom verkställdes åtskilliga af 1901 års bangårdskommitté begärda utredningar beträffande slutligt ordnande af bangårdsförhållandena i och invid Stockholm.

Sedan under år 1903 för trafik öppnats bandelen Uddevalla—Skee om 85 kilometer, utgjorde längden af för trafik öppnade statsbanor vid samma års slut 4,206 kilometer. Statens järnvägstrafik.

Den 14 juli 1903 invigdes högtidligen af Hans Maj:t Konungen den nya statsbanan Gellivare—Riksgränsen, hvilken under november månad 1902 öppnats för provisorisk trafik. Invigning af statsbanan Gellivare—Riksgränsen.

Bruttoinkomsten af statsbanornas trafik belöpte sig för år 1903 till omkring 50 millioner kronor. Bruttoinkomst.

Af statens järnvägars trafikinkomster hafva under år 1903 till Statskontoret inlevererats 12,000,000 kronor. Till Statskontoret levererade trafikmedel.

Kungl. Maj:t har den 26 juni 1903 fastställt ändring af § 3 i förnyade nådiga aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid statens järnvägar den 3 maj 1901. Ändring i aflöningsreglemente.

Kungl. Maj:t har den 24 juli och den 18 december 1903 utfärdat kungörelser om ändring af vissa §§ i nådiga instruktionen för Järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar den 15 oktober 1897. Ändringar i instruktionen för statens järnvägars personal.

Kungl. Maj:t har den 18 september 1903 utfärdat kungörelse angående ändring af § 18 i nådiga reglementet den 4 april 1862 för trafiken på statens järnvägar. Ändring i trafikreglementet.

Kungl. Maj:t har utfärdat särskilda kungörelser dels den 16 februari 1903 om ändring i vissa delar af förnyade nådiga förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883, dels ock den 26 juni 1903 angående ändring af samma förordning, såvidt den afser lösen för skeppsdagbok. Förordningen angående expeditionslösen.

Kommittéer
och kommis-
sioner.

1. Den af Kungl. Maj:t den 16 juli 1897 tillsatta kommitté för Sveriges deltagande i 1900 års världsutställning i Paris har under år 1903 utgjorts af samma ledamöter som vid 1902 års utgång.

I fråga om kommitténs verksamhet under år 1903 har dess ordförande meddelat, att, enär kommitténs hufvudsakliga verksamhet afslutats med utgången af år 1900, kommittén under de därpå följande åren egentligen endast haft att ombesörja en del efterarbeten, hvilka varit af sådan beskaffenhet, att de i regeln tillkommit generalkommissarierna och sekreteraren att utföra; att kommitténs förvaltningsutskott under år 1903 sammanträdde endast två gånger; samt att kommittén den 7 november 1903 hållit slutsammanträde, därvid kommittén, bland annat, godkänt förvaltningsutskottets förslag till underdånig berättelse rörande kommitténs verksamhet. Denna berättelse har den 9 december 1903 inkommit till Kungl. Maj:t.

2. I 1901 års bangårdskommittés sammansättning har under nästlidna år någon förändring icke ägt rum.

Af kommitténs ordförande har meddelats, att kommittén år 1903 sammanträdde den 26 januari samt under tiden från och med den 7 till och med den 11 december; att för kommitténs räkning, bland annat, dels verkställes utredningar rörande den mark, som vid en ifrågasatt försäljning af norra Djurgården därvid lämpligen borde från försäljning undantagas för att reserveras för möjligen blifvande stationsanordningar m. m., dels upprättats förslag till utvidgning och förändring af nuvarande södra stationen och dels granskats och kostnadsberäknats för Stockholms stads räkning uppgjorda förslag till västra stambanans inledande till hufvudstaden öfver Södermalm, samt att för kommitténs räkning påginge vissa ytterligare utredningar rörande, bland annat, västra stambanans inledande till Stockholm och dess framdragande å linjen Rönninge—Saltskog samt granskning och kostnadsberäkning af ett ytterligare uppgjort förslag till definitivt förändrande af Stockholms centralstation och norra station med lågt liggande spårssystem.

3. Den af Kungl. Maj:t den 22 november 1902 tillsatta kommissionen för granskning af gällande bestämmelser angående vård och försäljning af arsenik samt andra giftiga ämnen och varor har under år 1903 utgjorts af samma ledamöter som vid 1902 års utgång.

Kommissionen har under år 1903 sammanträdde den 14 januari och därvid öfverlämnat åt två af dess ledamöter att utarbeta förslag till metod för undersökning af arsenikhalt. Sedan sådant förslag uppgjorts, har detsamma underkastats kontrollundersökningar af kemister och kemiska institutioner i olika delar af landet. Dessa kontrollundersökningar äro ännu ej afslutade.

4. Kungl. Maj:t har den 24 juli 1903 förordnat professoren A. Lindstedt, konstituerade revisionssekreteraren B. O. Bergman, dåvarande inspektören öfver försäkringsanstalterna i riket L. E. Phragmén, boktryckaren O. Ek-

lund och kassören C. Ekman att inom Civildepartementet biträda vid en af Riksdagen i skrifvelse den 20 maj 1903 begärd utredning, om och i hvad mån den verksamhet, som utöfvas af åtskilliga sjuk- och begravningskassor, pensionsanstalter och andra understödsföreningar äfvensom af ränte- och kapitalförsäkringsanstalter, innefattar försäkringsrörelse af den beskaffenhet, att bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse helt eller delvis på dem böra äga tillämpning, samt vid utarbetande af förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Denna kommission sammanträdde första gången den 10 november 1903. För den blifvande utredningen hafva från en del af de i Riksdagens skrifvelse afsedda föreningar och kassor infordrats vissa handlingar samt uppgifter enligt frågoformulär. I afbidan på detta materials inkommande och bearbetande af en för sådant ändamål hos kommissionen anställd person, har kommissionen vid sammanträde den 12 december 1903 uppskjutit sina sammanträden tills vidare.

5. Kungl. Maj:t har den 24 juli 1903 förordnat professoren A. Lindstedt, dåvarande inspektören öfver försäkringsanstalterna i riket L. E. Phragmén och konstituerade revisionsssekreteraren B. O. Bergman att inom Civildepartementet biträda vid utarbetande af förslag till de administrativa författningar, som erfordrades i följd af lagen om försäkringsrörelse samt lagen om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket.

Denna kommission har under höstens lopp fullgjort sitt uppdrag och aflämnat förslag till författningar: om försäkringsregistrens förande m. m.; om införande i försäkringsregistren af vissa försäkringsbolag; med bestämmelser om skyldighet för vissa försäkringsanstalter att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter; angående behörighet att vara aktuarie vid lifförsäkringsbolag; samt angående försäkringsanstalternas bidrag till bestridande af kostnaden för försäkringsinspektionen.

6. Kungl. Maj:t har den 27 juli 1903 förordnat f. d. polismästaren S. Rubenson, landssekreteraren P. A. V. Schotte och professoren O. E. Lundholm att inom Civildepartementet biträda vid utarbetande af förslag till bestämmelser rörande ordnande af automobiltrafiken.

Kommissionen har sedan den 26 oktober 1903 varit sysselsatt med arbetet, hvilket fortskridit därhän, att ett utkast till författningsförslag blifvit uppsatt och utgör föremål för kommissionens öfverläggningar.

7. Kungl. Maj:t har den 6 november 1903 uppdragit åt en kommitté att verkställa utredning rörande hvilka åtgärder från samhällets sida böra vidtagas för att på ett humanare och tillika verksammare sätt, än för närvarande äger rum, motarbeta de smittosamma könssjukdomarnas spridning och därefter till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, hvartill samma utredning kunde föranleda, samt till ordförande i denna kommitté förordnat landshöfdingen P. G. W. Isberg och till ledamöter i densamma öfverläkaren vid

sjukhuset Sankt Göran, medicine doktorn M. Möller, docenten, medicine doktorn E. Sederholm, medicine licentiaten Alma Maria Katarina Sundqvist, sekreteraren hos Öfverståthållareämbetet A. H. von Sydow, direktören O. Westerberg och häradshöfdingen J. H. O. Wold. Af ledamöterna hafva emellertid Möller, Sederholm och Sundqvist anmält sig vara förhindrade att mottaga uppdraget.

Kommittén har ej börjat sin verksamhet.

8. Kungl. Maj:t har den 6 november 1903 uppdragit åt en kommitté att, efter vederbörlig utredning, afgifva förslag till de ändrade bestämmelser, som böra meddelas för att pensioneringen af tjänstemän och betjante vid statens järnvägar må blifva på lämpligt och betryggande sätt anordnad samt till ordförande i kommittén förordnat f. d. generaldirektören F. A. Anderson och till ledamöter i kommittén öfverdirektören E. O. J. Björklund, maskindirektören C. F. K. Killander, läraren, filosofie doktorn G. Kobb, stationsmästaren H. Molander och kamreraren V. L. Moll.

Kommitténs ordförande har meddelat, att kommittén varit samlad från och med den 2 till och med den 16 sistlidne december, då kommittén, jämte ajournerande af sina sammanträden till början af innevarande år, beslutit, att en historik angående pensionering af tjänstinnehafvare vid statens järnvägar äfvensom en utredning af pensionsinrättningens finansiella ställning vid 1903 års utgång skulle utarbetas.

Underskrifterna å vissa Riksbankens sedlar. Kungl. Maj:t har den 17 juni 1903 utfärdat kungörelse angående underskrifterna å vissa Riksbankens sedlar.

Riksbankens styrelse och förvaltning. Kungl. Maj:t har den 17 juni 1903 utfärdat kungörelse i anledning af Riksdagens beslut angående Riksbankens styrelse och förvaltning.

Stämpelavgift för försäljning af punsch. Kungl. Maj:t har den 22 maj 1903 utfärdat förordning angående en särskild stämpelavgift för försäljning af punsch.

Ändring i upp-
bördsreglemen-
tet. Kungl. Maj:t har den 30 januari 1903 utfärdat kungörelse angående vissa ändringar i upp-
bördsreglementet den 10 maj 1895.

Ändring i reg-
lementet för
uppbördsverket
i Stockholms
stad. Kungl. Maj:t har den 30 januari 1903 utfärdat kungörelse angående vissa ändringar i reglementet för uppbördsverket i Stockholms stad.

Den 10 juni 1903 har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående dyrtidstillägg för år 1903 åt en del tjänstemän och betjante.

Dyrtidstillägg
åt en del
tjänstemän och
betjante.

Vid Myntverket hafva under år 1903 blifvit utmyntade: Myntverket.

silfvermynt: 2-kronor	kr. 128,616: —
1-kronor	» 473,386: —
10-ören	» 150,893: —
bronsmynt: 5-ören	» 12,150: —
1-ören	» 26,956: —

hvarjämte under samma tid från Myntverket, hufvudsakligen till landsorten, utväxlats:

i silfvermynt	kr. 4,653,800: —
i bronsmynt	» 72,850: —

samt under enahanda tid präglats 20,743 stycken medaljer till värde af 81,463 kronor 89 öre.

Kungl. Maj:t har den 26 juni 1903 utfärdat kungörelse angående förändrad lydelse af § 5 i förnyade nådiga instruktionen för Kungl. Maj:ts och rikets Kommerskollegium den 30 oktober 1891.

Ändring i Kom-
merskollegii
instruktion.

Kungl. Maj:t har den 4 april 1903 utfärdat kungörelse angående förändrad lydelse af § 46 i nådiga förordningen den 12 februari 1864 angående hvad i afseende å passagerarångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör.

Ändring i för-
ordningen an-
gående passa-
gerarångfar-
tygs byggnad
m. m.

Kungl. Maj:t har den 4 december 1903 utfärdat förordning angående pass- och nationalitetshandlingar för svenska till orter utom Sverige gående fartyg.

Pass- och
nationalitets-
handlingar.

Från det af Riksdagen för år 1903 beviljade anslag för beredande åt sjömanshusen af skäligh ersättning för dem åliggande bestyr med värnplik- tiges inskrifning och redovisning samt med utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter hafva bidrag tilldelats 47 sjömanshus.

Bidrag till
sjömanshusen.

Kungl. Maj:t har den 18 december 1903 utfärdat kungörelse angående villkoren för lån från fonden för rederinäringens understödjande.

Rederinäring-
ens under-
stödjande.

Kungl. Maj:t har den 31 mars 1903 utfärdat kungörelse om vissa ändringar i förordningen angående beviljning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897 m. m.

Ändring i
beviljningsför-
ordningen.

Bevilling af fast egendom samt af inkomst. Kungl. Maj:t har den 17 juni 1903 utfärdat kungörelse angående den vid samma års riksdag åtagna bevilling af fast egendom samt af inkomst.

Inkomstskatt. Samma dag har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående inkomstskatt för år 1904.

Sättet för debitering och redovisning af vissa grundskattebelopp. Kungl. Maj:t har den 3 juli 1903 utfärdat kungörelse angående sättet för debitering och redovisning af vissa grundskattebelopp.

Inlösningspriset å till statsverket hembjudna frälseräntor. Samma dag har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående inlösningspriset å till statsverket hembjudna frälseräntor.

Utsträckning af tiden för anmälan om inlösen af skattefrälseräntor. Kungl. Maj:t har den 8 maj 1903 utfärdat kungörelse angående utsträckning af tiden för anmälan om inlösen af skattefrälseräntor.

Afskrifningar ur kronoräkenskaperna af vissa skillnadsarrenden. Den 18 december 1903 har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående afskrifningar ur kronoräkenskaperna af vissa skillnadsarrenden.

Tullkammare i Borås. Sedan staden Borås så till vida fullgjort stadgade villkor för inrättande därstädes af tullkammare under tullförvaltares inseende äfvensom för åtnjutande af nederlags- och transitupplagsrätt, att något hinder icke mötte för staden att af dessa förmåner sig tills vidare begagna, öppnades tullkammare därstädes den 1 april 1903.

Tullkammare i Lysekil. Vidare har, efter det att köpingen Lysekil så till vida fullgjort de för åtnjutande af stapelstads-, nederlags- och transitupplagsrätt föreskrifna villkor, att något hinder icke mötte för Lysekil att af samma rättighet och förmåner sig tills vidare begagna, tullkammare därstädes öppnats likaledes den 1 april 1903.

Sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge. Kungl. Maj:t har den 8 maj 1903 låtit utfärda förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge, att, där icke annorlunda stadgas, lända till efterrättelse till och med den 15 maj 1904.

Tulltaxan. Kungl. Maj:t har låtit utfärda kungörelser: den 29 januari 1903 angående tilläggsafgifter till då gällande tullsatser å brännvin och sprit m. m.;

den 10 juni 1903 angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxe-underrättelserna;

den 29 augusti 1903 angående ändring i och tillägg till gällande tulltaxas bestämmelser under rubriken socker; samt

den 30 oktober 1903 angående fortsatt tillämpning af tulltaxan den 24 oktober 1898 med vissa ändringar.

Antalet postanstalter, hvilka såsom postsparbankskontor betjäna allmänheten med emottagande och utbetalande af postsparbanksmedel, utgjorde vid utgången af november månad 1903 2,851, hvarjämte sparmärkesförsäljningsställenas antal uppgick till 4,302, däraf 2,845 postanstalter.

Postspar-
banken.

Antalet delägare i Postsparbanken utgjorde vid början af år 1903 577,627. Under tiden 1 januari—30 november hafva tillkommit 41,898 delägare, under det att 40,864 delägare afgått genom uttagande af samtliga innestående medel.

Delägareantalet utgjorde fördenskull sistnämnda dag 578,661 st.

Under tiden 1 januari—30 november 1903 insattes i Postsparbanken 10,999,166 kronor och uttogos 12,130,757 kronor 90 öre, hvadan delägarnes behållning, som vid årets början uppgick till 53,916,398 kronor 5 öre, minskats med 1,131,591 kronor 90 öre och den 30 november 1903 utgjorde 52,784,806 kronor 15 öre, oberäknadt upplupna räntor för den gångna delen af året.

Inlåningsräntan har under året oförändradt utgjort 3,6 procent för år.

Postsparbankens fondmedel — däruti inberäknadt återstoden af hos Riksgäldskontoret upptagna lån eller 500,000 kronor samt löpande förskott från postverket å tillhoppa 1,778,979 kronor 45 öre — voro vid november månads utgång placerade dels uti obligationer, utfärdade af svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller kommuner inom landet till ett bokfördt värde af 39,986,023 kronor 3 öre, dels ock i direkta lån till kommuner till ett sammanlagdt kapitalbelopp af 15,439,731 kronor 53 öre, hvarjämte vid samma tidpunkt i banker innestodo 319,044 kronor 17 öre.

Förenämnda lån hos Riksgäldskontoret har sedermera under december månad 1903 återbetalts.

Under år 1903 hafva till Patent- och registreringsverket inkommit 2,432 ansökningar om patent, 586 ansökningar om registrering af varumärken samt 34 ansökningar om registrering af mönster och modeller.

Patent- och
registrerings-
verket.

Under samma år har Patent- och registreringsverket meddelat 1,675 patent samt registrerat 492 varumärken och 43 mönster.

Antalet af de under år 1903 till Patent- och registreringsverket inkomna anmälanden till aktiebolagsregistret har uppgått till 2,512, däraf 483 afsett registrering af aktiebolag.

Under samma år hafva registrerats 2 bolag, för hvilka Kungl. Maj:t före 1897 års början fastställt ordning, och 441 andra bolag. Af de sistnämnda, hvilkas sammanlagda tecknade aktiekapital utgör 84,977,065 kronor, däraf 75,159,481 kronor 95 öre inbetalts, äro:

1 försäkringsaktiebolag med ett aktiekapital af	52,000 kr.
5 järnvägsaktiebolag med ett sammanlagdt aktiekapital af	4,528,900 »
225 industri- och fabriksaktiebolag med ett sammanlagdt aktiekapital af	52,712,940 »
20 rederiaktiebolag med ett sammanlagdt aktiekapital af	2,248,000 »
100 handels- och hushållsföreningsaktiebolag med ett sammanlagdt aktiekapital af	8,063,875 »
4 bankaktiebolag med ett sammanlagdt aktiekapital af	8,968,100 »
86 aktiebolag bildade för hvarjehanda ändamål	8,403,250 »
441	84,977,065 kr.

Ändrad lydelse af § 10 i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887. Kungl. Maj:t har den 29 januari 1903 utfärdat kungörelse angående ändrad lydelse af § 10 i Kungl. förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887.

Ändrad lydelse af § 24 i förordningen angående denaturering af brännvin den 10 oktober 1890. Likaledes den 29 januari 1903 har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse om ändrad lydelse af § 24 i Kungl. förordningen angående denaturering af brännvin den 10 oktober 1890.

Ändrad lydelse af §§ 1 och 17 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895. Kungl. Maj:t har den 22 maj 1903 utfärdat kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 1 och 17 i Kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895.

Förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker. Sedan Kungl. Maj:t till Riksdagen afgifvit förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker och Riksdagen i skrifvelse den 20 maj 1903 anmält sina i anledning däraf fattade beslut, har Kungl. Maj:t den 17 därpåföljde juni utfärdat förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.

Den 26 juni 1903 har Kungl. Maj:t fastställt ordningsstadga för malt-drycksbryggerierna i riket.

Ordningsstadga för malt-drycksbryggerierna i riket.

Kungl. Maj:t har den 10 juli 1903 utfärdat kungörelse om ändrad lydelse af § 31 i den af Kungl. Maj:t den 19 maj 1893 fastställda ordningsstadga för hvitbetssockerfabrikerna i riket.

Ändrad lydelse af § 31 i ordningsstadgan för hvitbetssockerfabrikerna i riket den 19 maj 1893.

Likaledes den 10 juli 1903 har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 3, 4, 6, 7, 8, 11 och 25 i Kungl. förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887.

Ändrad lydelse af §§ 3, 4, 6, 7, 8, 11 och 25 i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887.

Kungl. Maj:t har den 12 augusti 1903 utfärdat kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 13, 19, 27, 28 och 31 i ordningsstadgan för brännvinsbrännerierna i riket den 13 juli 1887.

Ändrad lydelse af §§ 13, 19, 27, 28 och 31 i ordningsstadgan för brännvinsbrännerierna i riket den 13 juli 1887.

Den 18 september 1903 har Kungl. Maj:t utfärdat lag angående solidariska bankbolag, lag angående bankaktiebolag, lag angående tillsyn å vissa penninginrättningar, som drifva sin rörelse utan af Konungen stadfäst reglemente, lag angående ändrad lydelse af 1 § i lagen den 27 maj 1898, innefattande särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som drifva lån-rörelse, lag angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs samt lag angående ändrad lydelse af 55 § i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag. Därjämte har Kungl. Maj:t den 4 december 1903 utfärdat nådiga kungörelser om registrering af solidariska bankbolag, om hvad iakttagas bör i afseende på införande i aktiebolagsregistret af enskild bank, hvars ordning blifvit af Konungen stadfäst före den 1 januari 1904, angående ändrad lydelse af 8 § i nådiga kungörelsen om aktiebolagsregistrets förande m. m. den 18 maj 1896 samt om utgifvande af samlingar, omfattande de ur aktiebolagsregistret, det försäkringsregister, som skall föras hos Patent- och registreringsverket, föreningsregistren och handelsregistren kungjorda uppgifter.

Lagstiftning angående enskilda bankinrättningar.

Allmänna hypoteksbankens obligationsskuld, som vid 1901 års utgång utgjorde 289,662,220 kronor, uppgick vid 1902 års slut till 287,536,366 kronor

Allmänna hypoteksbanken.

67 öre, hvaraf mot inhemska obligationer 115,391,500 kronor, mot tyska 146,565,066 kronor 67 öre och mot franska 25,579,800 kronor; och utgjorde räntan, hvarmed obligationerna voro förskrifna, 5 procent å 13,106,600 kronor, 4 procent å 188,009,966 kronor 67 öre, $3\frac{3}{4}$ procent å 31,882,200 kronor och $3\frac{1}{2}$ procent å 54,537,600 kronor.

Under år 1903 hafva af 1883 års lån försålt obligationer till belopp af 753,800 kronor. Något nytt obligationslån har icke under samma år af hypoteksbanken upplagts. Under år 1903 hafva följande amorteringar å bankens obligationslån verkställts, nämligen å inhemska 5-procentlånet 249,700 kronor, å inhemska 4-procentlånen 246,700 kronor, å inhemska $3\frac{3}{4}$ -procentlånen 140,800 kronor, å inhemska $3\frac{1}{2}$ -procentlånet 113,200 kronor, å tyska 4-procentlånet 531,733 kronor 33 öre, å tyska $3\frac{1}{2}$ -procentlånet 186,133 kronor 33 öre och å franska 4-procentlånet 318,600 kronor.

Hypoteks-
föreningarnas
ställning.

Enligt den öfversikt af hypoteksföreningarnas ställning vid 1902 års slut, hvilken i Finansdepartementet upprättats efter uppgifter från de särskilda hypoteksföreningarna, utgjorde summan af den amorteringslåneskuld, hvari hypoteksföreningarna, efter afdrag af de å lånen verkställda amorteringar, till allmänna hypoteksbanken då häftade, 269,883,789 kronor 34 öre eller 1,264,103 kronor 28 öre mer än vid utgången af år 1901.

Allmänna
hypotekskassan
för Sveriges
städer.

Allmänna hypotekskassans för Sveriges städer obligationsskuld utgjorde vid 1902 års utgång 26,132,133 kronor 35 öre mot 23,297,333 kronor 35 öre vid utgången af år 1901. Under år 1903 hafva af 1902 års amorteringslån försålt obligationer till belopp af 3,500,000 kronor.

Hypotekskassans fordringar hos deläggande stadshypoteksföreningar och kommuner uppgingo vid 1902 års slut, efter verkställd amortering, till sammanlagdt 18,994,638 kronor 26 öre.

Riksbanken
och de enskilda
bankinrätt-
ningarnas
kassatill-
gångar.

Riksbankens metalliska kassa utgjorde, beräknad i enlighet med gällande bestämmelser, vid slutet af november år 1903 i rundt tal 59,215,600 kronor mot 51,466,800 kronor vid samma tid år 1902.

De solidariska enskilda bankerna ägde vid utgången af november 1903 i myntadt och omyntadt guld 242,100 kronor mot 3,027,600 kronor vid samma tid år 1902.

Det belopp i guld, som vid slutet af november 1903 fanns hos aktiebankerna, utgjorde 156,900 kronor mot 144,900 kronor vid samma tid 1902.

Riksbanken och de enskilda bankinrättningarna hade vid november månads utgång 1903 fordringar hos utlandet i räkning och på grund af växlar till belopp af 87,114,200 kronor mot skulder å tillhoppa 51,929,700 kronor, så att bankernas öfverskjutande fordran hos utlandet utgjorde 35,184,500 kro-

nor mot 31,813,900 kronor vid samma tid år 1902. Därjämte innehade Riksbanken den 30 november 1903 utländska obligationer till ett belopp af 10,802,200 kronor eller lika stort belopp som vid utgången af november månad 1902.

Beloppet af utelöpande banksedlar var i slutet af november 1903 i rundt tal 159,521,500 kronor, däraf 154,191,900 för Riksbanken och 5,329,600 kronor för de enskilda bankerna. De af dessa banker, hvilka icke före 1903 års ingång upphört att utgifva egna banksedlar, hafva emellertid redan före samma års slut afstått från sedelutgifningsrätten, nämligen Upplands enskilda bank den 1 januari, Norrbottens enskilda bank den 15 i samma månad, Gäfleborgs och Hälsinglands enskilda banker den 1 maj samt Sundsvalls och Härnösands enskilda banker den 1 augusti, hvarjämte Mälareprovinsernas enskilda bank blifvit vid 1903 års ingång upplöst. Vid utgången af november 1902 var utelöpande sedelbeloppet 149,837,900 kronor och har alltså en ökning i sedelstocken ägt rum med 9,683,600 kronor, i det att Riksbankens sedelutgifning ökats med 32,967,300 kronor och de enskilda bankernas minskats med 23,283,700 kronor.

Utelöpande
banksedlar.

I Riksbanken och de enskilda bankinrättningarna voro vid utgången af november 1903 inestående:

Bankernas in-
och utlåning.

på sparkasseräkning 140,652,500 kronor mot 116,429,200 kronor vid samma tid år 1902;

på giro-, upp- och afskrifnings- samt löpande räkning 176,458,600 kronor mot 167,103,100 kronor vid samma tid år 1902;

på depositionsräkning 635,470,200 kronor mot 623,649,900 kronor år 1902.

Beloppet diskonterade inrikes växlar, som vid november månads utgång år 1902 utgjorde 403,084,000 kronor, var den 30 november 1903 426,192,700 kronor och hade således ökats med 23,108,700 kronor.

Vid slutet af november 1903 utestod såsom lån ett belopp af 617,081,400 kronor. Motsvarande belopp för år 1902 uppgick till 578,008,900 kronor, däri dock inberäknats afbetalningslån från Riksbanken till belopp af 10,542,700 kronor. Frånräknas sistberörda slags lån, hvilka från och med år 1903 utgått från en, från Riksbankens öfriga räkenskaper skild fond för afbetalningslån, visar sig en ökning från november 1902 till samma tid 1903 i beloppet af bankernas utestående lån med 49,615,200 kronor.

Det å kassa- och resekreditiv utestående beloppet hade från slutet af november 1902 till samma tid år 1903 ökats från 137,835,800 kronor till 144,598,700 kronor eller med 6,762,900 kronor, medan det å löpande räkning utestående beloppet under samma tid minskats från 98,847,500 kronor till 96,618,700 kronor eller med 2,228,800 kronor.

Vid utgången af november 1903 var därjämte på indrifning beroende ett belopp af 2,954,700 kronor mot 2,849,100 kronor vid samma tid år 1902.

Totalsumman af bankernas till allmänna rörelsen lämnade försträckningar utgjorde alltså vid slutet af november 1903 1,287,446,200 kronor mot — oberäknadt Riksbankens afbetalningslån — 1,210,082,600 kronor vid samma tid år 1902 och har således ökats med 77,363,600 kronor, under det att hela inlåningen på sparkasse-, giro-, upp- och afskrifnings- samt löpande räkning och depositionsräkning samtidigt ökats med 45,399,100 kronor. Oaktadt ett belopp af 12,500,000 kronor med 1903 års ingång förts från Riksbankens dispositionsfond för bildande af fonder för afbetalningslån, hafva bankernas fonder likväl ökats med 11,647,400 kronor från utgången af november månad 1902 till samma tid år 1903.

Nya och upplösta bankbolag.

Under år 1903 har Kungl. Maj:t meddelat följande aktiebolag tillstånd att drifva bankrörelse, nämligen aktiebolaget Nylands folkbank och aktiebolaget Göteborgs bank, aktiebolaget Dalarnes bank och aktiebolaget Mora folkbank, hvart och ett till utgången af år 1913. Af de enskilda banker, hvilka vid 1902 års slut voro i verksamhet, hafva följande blifvit upplösta, nämligen Mälareprovinsernas enskilda bank, Norrbottens enskilda bank och Göteborgs enskilda bank, därvid dessa bankers tillgångar och skulder öfvertagits, Mälareprovinsernas enskilda banks af aktiebolaget Mälareprovinsernas bank, Norrbottens enskilda banks af Härnösands enskilda bank och Göteborgs enskilda banks af aktiebolaget Göteborgs bank.

Preskription för inlösen af vissa enskilda bankers sedlar.

Kungl. Maj:t har nedannämnda dagar utfärdat kungörelse om preskription för inlösen af följande enskilda bankers sedlar, nämligen Mälareprovinsernas enskilda banks den 12 januari, Norrbottens enskilda banks den 17 juni och Göteborgs enskilda banks den 23 oktober, allt år 1903.

Frihet från utmätning af pensionerm. m.

Kungörelser hafva af Kungl. Maj:t utfärdats angående frihet från utmätning för pension, utgående från aktiebolaget Mälareprovinsernas banks pensionsfond för bankens tjänstemän och betjante samt Dala-landtmätarnes understödsförening.

Ändring i §§ 8, 41, 46 och 67 i reglementet för Civilstatens pensionsinrättning den 9 juni 1899.

Den 18 september 1903 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelser angående ändring i 8, 41, 46 och 67 §§ i Kungl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för Civilstatens pensionsinrättning den 9 juni 1899;

angående ändring i Kungl. Maj:ts förnyade nådiga instruktion för direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning den 28 september 1883, samt

Ändring i instruktionen för direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.

angående ändring i § 8 i Kungl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente angående utlåning m. m. utur de fonder, som äro ställda under förvaltning af direktionen för Civilstatens pensionsinrättning den 23 maj 1873.

Ändring i reglementet angående utlåning m. m. ur de fonder, som förvaltas af direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.

Sedan kommerserådet friherre Hugo Rehbinder och kommandörkaptenen af första graden i flottan Sten Johan Theodor Claës Ankarcrona förordnats att verkställa revision i vissa afseenden af, bland annat, förordningen angående sättet och ordningen för sjöfolks på- och afmönstring samt utfärdande af sjömansrulla den 4 juni 1868 och reglementet för sjömanshusen i riket den 4 mars 1870, hafva bemälda kommitterade meddelat, att som kommerserådet friherre Rehbinder år 1903 varit af ämbetsgöromål förhindrad att ägna tid åt föremålet för kommitterades uppdrag, kommitterades arbete under året ej fortskridit och att kommitterade ej heller sammanträd.

Kommitterade för revision i vissa afseenden af reglementet för sjömanshusen i riket m. m.

Den af Kungl. Maj:t den 9 november 1900 tillsatta kommittén för utredning af frågan om ett förbättradt pensioneringssätt för sjömän har under år 1903 utgjorts af samma ledamöter som vid 1902 års utgång.

Kommittén angående förbättradt pensioneringssätt för sjömän.

Beträffande kommitténs verksamhet under år 1903 har meddelats, att kommittén in pleno hållit sammanträden från och med den 14 mars till och med den 24 april, från och med den 13 till och med den 27 maj samt den 4 september; att under hela den öfriga delen af året afdelningar af kommittén samt kommitténs sekreterare och kanslibiträden varit sysselsatta med bearbetning af det utaf kommittén insamlade statistiska material äfvensom med redaktionsarbeten; samt att de synnerligen omfattande och för vinnande af tillförlitliga sannolikhetsvärden, att läggas till grund vid uppgörande af kommitténs förslag, nödvändiga beräkningar, hvilka af kommittén utfördes, närmade sig sin afslutning, så att kommittén syntes kunna under förra delen af år 1904 afgifva underdänigt betänkande och förslag i ämnet.

Den af Kungl. Maj:t den 21 februari 1902 tillsatta kommittén för utarbetande af förslag till bestämmelser i fråga om värnskatt, i hvars sammansättning någon ändring under år 1903 icke ägt rum, har den 23 maj sistnämnda år afgifvit betänkande med förslag i ämnet; och har öfver be-

Kommittén för utarbetande af förslag till bestämmelser i fråga om värnskatt.

rörda förslag infordradt underdånigt utlåtande afgifvits af ej mindre chefen för generalstaben än äfven Statskontoret och Kammarrätten gemensamt.

Kommitterade för afgifvande af yttrande rörande ändringar i gällande bestämmelser rörande bokföringen i Statskontoret m. m.

De af Kungl. Maj:t den 26 september 1902 tillsatta kommitterade, hvilka fått åt sig uppdraget att afgifva yttrande om de ändringar i nu gällande bestämmelser rörande bokföringen i Statskontoret, hvilka kunde anses påkallade, äfvensom att framställa förslag om sådana ändringar i de särskilda ämbetsverkens bokföring, som kunde föranledas af en föreslagen ändrad eller utvidgad bokföring i Statskontoret, hafva angående kommitterades verksamhet under år 1903 meddelat, att, sedan kommitterade beslutit utarbetande försöksvis efter förändrade grunder af en årsräkenskap, omfattande statens samtliga förvaltande ämbetsverk och myndigheter, ett sådant förslag under sistnämnda års vinter- och sommarmånader utarbetats af kommitténs sekreterare med biträde af kanslipersonal; att vid de sammanträden, kommitterade därefter haft för granskning af det upprättade förslaget, det funnits nödigt gå i författning om uppgörande af ett alternativt förslag delvis byggdt på andra grunder; att ett sådant förslag nu vore under utarbetande; samt att samtidigt påginge arbeten för uppgörande af formulär till de rapporter, som vederbörande ämbetsverk och myndigheter skulle hafva att afgifva och hvilka skulle ligga till grund för den centrala räkenskapsföringen.

Kommittén för afgifvande af förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden.

Den af Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatta kommittén för afgifvande af utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m. har utgjorts af samma ledamöter som vid 1902 års utgång.

Beträffande kommitténs verksamhet under år 1903 har meddelats, att kommittén sammanträdte in pleno under tiderna från och med den 13 januari till och med den 3 april, från och med den 17 april till och med den 19 maj, från och med den 5 till och med den 17 juni, från och med den 26 september till och med den 5 oktober samt från och med den 5 november till och med den 12 december; att därjämte, enligt kommitténs uppdrag, af särskilda subkommitterade verkställes utredningar och arbeten för kommitténs räkning under tiderna från årets ingång till och med den 12 januari, från och med den 4 till och med den 16 april, från och med den 20 maj till och med den 4 juni, från och med den 18 juni till och med den 22 juli, från och med den 22 augusti till och med den 25 september samt från och med den 6 oktober till och med den 4 november; att enligt kommitténs beslut den 12 december 1903 åt särskilda subkommitterade uppdragits att under tiden till arbetenas återupptagande in pleno den 14 januari 1904 verkställa utredningar och andra arbeten för kommitténs räkning; att kommittén, med underdånig skrifvelse den 18 november 1903, under den 28 i samma månad till Kungl.

Maj:t aflämnat betänkande och förslag dels angående allmänna förutsättningar och grunder för en reglering af löneförhållanden m. m. inom de centrala ämbetsverken, dels och angående reglering af löneförhållanden m. m. vid Kammarkollegium, jämte ett till den förra af dessa delar sig anslutande särskildt bihang, innefattande statistiska utredningar beträffande personalen inom Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken; samt att, efter det nämnda betänkanden aflämnats, kommittén, under samarbete med utsedda representanter för Statskontoret och Kammarrätten, sysselsatt sig med regleringsfrågorna för dessa två ämbetsverk; hvarjämte åt utsedda subkommitterade uppdragits att bedriva och fullfölja utredningar och andra förarbeten i afseende å sistnämnda regleringsfrågor. Öfver kommitténs ofvanberörda förslag angående reglering af löneförhållandena m. m. vid Kammarkollegium har Kungl. Maj:t anbefallt Kammarkollegium att afgifva underdånigt utlåtande.

Den af Kungl. Maj:t den 31 oktober 1902 tillsatta kommittén för verkställande af utredning och afgifvande af förslag rörande beskattningen af hvitbetssockertillverkningen, i hvars sammansättning annan förändring icke ägt rum än att, sedan professorn vid tekniska högskolan, filosofie doktorn Johan Peter Klason på begäran entledigats från uppdraget att vara ledamot i kommittén, byråingenjören å Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, filosofie doktorn Åke Gerhard Ekstrand i stället förordnats att vara ledamot i kommittén, har beträffande kommitténs verksamhet under år 1903 meddelat, att kommittén i sin helhet hållit sammanträden under följande tider, nämligen från och med den 16 mars till och med den 2 april, från och med den 17 april till och med den 15 maj samt från och med den 6 till och med den 22 juli; att en särskild redaktionsafdelning inom kommittén dessutom sammanträdte från och med den 3 till och med den 16 april; att kommittén, bland annat, utarbetat på principerna för en konsumtionsskatt å socker grundade utkast till särskilda förslag till förordning om beskattning af socker och till ordningsstadga rörande sockerbeskattningen i riket; samt att, sedan Kungl. Maj:t med anledning af en utaf kommittén den 12 maj 1903 gjord hemställan den 3 juli samma år medgifvit, att under pågående kampanj finge vid råsockerbruken i Kjäfinge och Svedala anställas vissa försök för utrönande af lämpligheten af ett inom kommittén ifrågasatt system för sockerbeskattningen, enligt hvilket skatten skulle utgå i förhållande till mängden och sockerhalten af de vid tillverkningen använda hvitbetor, kommittén ofvanberörde den 22 juli 1903 ajournerat sina sammanträden till början af år 1904 i afvaktan på afslutandet af oförmälda försök.

Kommittén för afgifvande af förslag rörande beskattningen af hvitbetssockertillverkningen.

Kommitterade för verkställande af utredning m. m. i anledning af beslutade tullförhöjningar i främmande länder.

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 28 februari 1903 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, taga under ompröfning hvilka åtgärder, som kunde vidtagas för att i möjligaste mån mildra de olägenheter, hvilka kunde komma att förorsakas Sveriges näringar i synnerhet genom de beslutade förhöjda tyska tullsatserna, samt Kungl. Maj:t den 1 därpåföljde maj bemyndigat statsrådet och chefen för Finansdepartementet att för biträde inom nämnda departement med verkställande af utredning och afgifvande af förslag i det af Riksdagen angifna syfte tillkalla fem personer, hvilka skulle hafva att utföra detta uppdrag enligt af bemälda departementschef meddelade föreskrifter, så har departementschefen uppdragit åt kommerserådet Ernst Günther, byråchefen Axel Eklund, bruksägaren Arfved Nordensson, konsuln August Schmitz och kaptenen Gustaf Wallenberg att deltaga i beredningen af föreliggande fråga; och hafva kommitterade angående deras verksamhet under år 1903 meddelat, att kommitterade, som på departementschefens kallelse sammanträdte den 15 juli, därefter varit samlade till och med den 18 i samma månad samt, efter att åter hafva sammanträdte den 10 därpåföljde augusti, sedermera oafbrutet fortsatt sina arbeten; att jämväl under tiden mellan nämnda 18 juli och 10 augusti arbeten för kommitterades räkning pågått; att kommitterade hittills uteslutande varit sysselsatta med utarbetande af den kommitterade anbefallda utredning i hvad anginge handelsförhållandena med Tyskland; samt att betänkande och förslag i denna del sannolikt komme att afgifvas under loppet af januari månad 1904.

Kommitterade för afgifvande af förslag rörande ökad beskattning å tobak och tobaksfabrikat.

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 12 maj 1902 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande på hvad sätt och i hvad mån ökad beskattning å tobak och tobaksfabrikat skulle kunna bereda statsverket större inkomster samt därefter, när sådant funnes vara af statsverkets behof påkalladt, till Riksdagen inkomma med förslag till dylik beskattning i den form, som kunde finnas ändamålsenlig, samt Kungl. Maj:t den 30 januari 1903 bemyndigat statsrådet och chefen för Finansdepartementet att för biträde inom nämnda departement med åstadkommande af utredning och afgifvande af förslag i det af Riksdagen angifna syfte tillkalla fem sakkunniga personer; så har departementschefen uppdragit åt byråingenjören å Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, filosofie doktorn Åke Gerhard Ekstrand, byråchefen Alexis Hammarström, landtbrukaren Ola Persson i Rinkaby, grosshandlaren John Rettig och fabriksidkaren Carl Johan Gustaf Swartz att deltaga i beredningen af föreliggande fråga; och hafva kommitterade beträffande sin verksamhet meddelat, att kommitterade år 1903 varit samlade under mars månad samt vissa delar af april, maj, augusti, november och december månader, hvarjämte särskilda delegerade under sommarmånaderna

utfört vissa med kommitterades uppdrag sammanhängande arbeten; samt att kommitterades arbete i sin helhet så fortskridit, att kommitterade syntes kunna aflämna sitt betänkande före början af innevarande års riksdag.

På föredragning af chefen för Ecklesiastikdepartementet har Kungl. Maj:ts utfärdat: Författningar i
hvarje handa
ämnena.

den 9 februari 1903 kungörelse angående delaktighet i lärarnes vid elementarläroverken änke- och pupillkassa för rektor och lektorer vid tekniska elementarskolan i Härnösand; *samma dag* kungörelse om ändring af förnyade nådiga reglementet den 14 mars 1879 angående utlåning m. m. ur de fonder, som tillhöra allmänna barnhusinrättningen eller äro ställda under förvaltning af samma inrättnings direktion; *den 17 april* kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 10, 49 och 50 i Kungl. Maj:ts nådiga stadgar för Dess Musikaliska akademi den 12 november 1880; *den 24 april* kungörelse angående anordnande af profärskurs vid folkskolelärarinneseminarier i Stockholm; *den 8 maj* kungörelse med särskilda bestämmelser i fråga om utarrendering af vissa till Visingsö skolegodsfond anslagna hemman; *den 15 maj* lag angående folkskoleväsendet i Stockholm; *samma dag* lag angående ändrad lydelse af § 1 mom. 1, § 2, § 4 första stycket, § 24 mom. 2, rubriken till kap. III och § 41 mom. 1 af förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; *samma dag* instruktion för öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor; *den 22 maj* kungörelse angående allmänna grunder för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv; *samma dag* kungörelse angående plan till förteckning öfver vissa centrala ämbetsverks arkiv; *samma dag* kungörelse angående plan till förteckning öfver domkapitels arkiv; *samma dag* kungörelse angående plan till förteckning öfver rikets allmänna läroverks arkiv; *samma dag* kungörelse angående plan till förteckning öfver kyrkoarkiv; *samma dag* kungörelse om ändring i vissa delar af nådiga stadgan den 31 december 1900 angående vissa offentliga arkiv; *den 10 juni* kungörelse angående understöd åt vissa samskolor; *samma dag* kungörelse angående resestipendier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor; *samma dag* kungörelse angående understöd åt lägre tekniska yrkesskolor; *samma dag* kungörelse angående understöd till anordnande af föreläsningskurser för arbetsklassen; *samma dag* kungörelse angående understöd åt äldre, behöfvande folkskolelärare; *samma dag* kungörelse angående understöd åt

äldre, behöfvande småskolelärare m. fl.; *den 27 oktober* kungörelse angående förändring af rikets indelning i stift; *samma dag* kungörelse angående villkoren för utgående af notariens vid domkapitlet i Luleå löneförmåner m. m.; *den 30 oktober* stadga angående teologisk-filosofisk examen; *samma dag* stadga angående teologiska examina vid universiteten; *samma dag* kungörelse i fråga om behörighet till vissa lärarbefattningar vid de allmänna läroverken; *den 20 november* kungörelse angående vissa åtgärder i anledning af delningen af Härnösands stift; *den 27 november* kungörelse om ändring af § 112 i förnyade nådiga statuten för universiteten i Uppsala och Lund den 10 januari 1876; *samma dag* kungörelse om ändring af § 1 i nådiga stadgan angående filosofie kandidat- och licentiatexamina den 17 april 1891; *samma dag* kungörelse angående vissa betyg såsom villkor för behörighet till lärarbefattningar vid rikets allmänna läroverk; *den 4 december* kungörelse angående uppgifter från vissa allmänna inrättningar till kyrkobokföringen och rikets befolkningsstatistik; *samma dag* kungörelse angående öfversändandet af vissa prästbetyg.

Kommittéer.

I afseende å kommittéer, som af Kungl. Maj:t på föredragning af chefen för Ecklesiastikdepartementet blifvit tillsatta, och liknande beredningar, hvilka blifvit på grund af Kungl. Maj:ts bemyndigande af nämnde chef inkallade, är följande att meddela:

1) Den af Kungl. Maj:t den 22 oktober 1897 tillsatta *kommitté för åstadkommande af utredning och förslag beträffande ändrade grunder för prästerskapets aflöning m. m.* har under år 1903 utgjorts af biskopen N. J. O. H. Lindström såsom ordförande samt följande ledamöter: bruksdisponenten C. Danielsson, komministern G. Ekström, kontraktsprosten O. W. Redelius, kontraktsprosten P. Sörensson, bruksdisponenten V. H. S. Tham, kontraktsprosten D. E. Wannberg, ingenjören S. O. Nylander, f. d. bergsbruksidkaren J. Johansson i Noraskog, häradshöfdingen L. H. Montelius samt kammarrådet K. R. Rydin, den sistnämnde tillika kommitténs sekreterare.

Kommittén har varit samlad in pleno från och med den 21 mars till och med den 3 april, från och med den 9 till och med den 30 maj samt den 19 och den 20 juni. Dessutom hafva särskilda medlemmar af kommittén, till antalet icke någon gång öfverstigande tre, varit sysselsatta med förarbeten till plenisammanträdena under tiden den 1—15 januari, den 1 februari—19 mars och den 1—11 juni.

Kommittén har under året afgifvit betänkande och förslag angående reglering af prästerskapets aflöning och därmed sammanhängande frågor jämte därtill hörande tabeller; och har sålunda det kommittén lämnade uppdrag slutligen fullgjorts.

2) Den af Kungl. Maj:t den 11 mars 1898 tillsatta *kommitté för vidtagande af åtgärder för utförande af en gradmätning på Spetsbergen* består af H. K. H. Kronprinsen såsom ordförande samt fem ledamöter, nämligen professorerna P. G. Rosén, N. C. Dunér och G. Mittag-Leffler, rektorn vid Stockholms högskola friherre G. J. De Geer samt lektorn E. Jäderin.

Kommittén har under år 1903 haft allmänna sammanträden den 23 april, den 7 och den 13 november samt den 11 december. Dessutom hafva den 19, den 20 och den 21 november i S:t Petersburg och Pulkova hållits gemensamma sammanträden med den kejserliga ryska kommissionen för gradmätning på Spetsbergen, därvid samtliga kommittémedlemmar utom H. K. H. Kronprinsen närvarit.

Kommitténs arbete under år 1903 har hufvudsakligen bestått i beräkning af de gjorda iakttagelserna och påbörjande af desammas publikation. Af de 25 olika afhandlingar, fördelade på två band, hvaraf det omfattande verket kommer att bestå, äro tre redan tryckta, behandlande meteorologi, jordmagnetism och botanik. En annan meteorologisk afhandling är under tryckning samt publicerandet af ytterligare en meteorologisk afhandling, en afhandling rörande ebb och flod och en rörande norrskenet är omedelbart förestående. På kommitténs initiativ har det vid mätningarna på Spetsbergen använda grundmättet blifvit noggrannt undersökt vid internationella meterbyrån i Bréteuil. Bearbetningen af det synnerligen rikhaltiga observationsmaterialet fortgår oafbrutet under ledning af flera kommitténs medlemmar.

3) Den af Kungl. Maj:t den 2 maj 1902 tillsatta *kommitté för undersökning af svenska ortnamn*, bestående af riksantikvarien H. O. H. Hildebrand såsom ordförande samt kammarrådet G. Thulin och professorn A. G. Noreen såsom ledamöter, har under år 1903 sammanträdtt den 11—18 mars, den 6—9 april, den 9 maj, den 2 juni, den 17—26 juli, den 2—21 augusti, den 21—29 oktober samt den 17—26 november, hvarjämte Thulin och Noreen på kommitténs uppdrag företagit resor i orterna, den förre under fem dagar och den senare under sex dagar.

De arbeten kommittén under året låtit utföra hafva dels varit af allmän art dels afsett vissa trakter. Så har utarbetats förteckning öfver källskrifter för ortnamnsforskningen, och excerperingen för hela riket af ortnamn ur äldre tryckta och otryckta källor har fortgått. De speciella arbetena för vissa trakter hafva pågått efter i hufvudsak samma plan som förgående år med de förändringar, som föranledts af under tiden i vissa punkter vunnit större erfarenhet. Inom Älfsborgs län hafva genomgått 15 socknar af Kinds härad, 14 socknar af Ås härad och 4 socknar af Gäsene härad, hvarjämte undersökningarna fortsatts i Värmlands län, därvid återstående del af Färnebo härad äfvensom Väse härad blifvit genomgångna. Med granskning af öfriga källor, särskildt i Kammarkollegium, kammararkivet och General-

landtmäterikontorets arkiv, hafva åtskilliga personer under året varit sysselsatta. Kommittén har fastställt formulär, regler och instruktioner för forskningarna samt uppgjort förslag till plan för arbetet i dess helhet. Då på grund af väckt fråga om samarbete mellan kommittén och rikets allmänna kartverk samt genom erfarenheterna vid bearbetning af sommarens material en närmare granskning af denna plan nödvändiggjorts, har kommittén ännu ej kunnat underställa densamma Kungl. Maj:ts pröfning eller göra någon beräkning af de kostnader, som för arbetets fullständiga utförande kunna antagas vara erforderliga.

4) Den af Kungl. Maj:t den 17 oktober 1902 tillsatta *kommitté för afgifvande af utlåtande och förslag angående undervisnings-, examens- och studieväsendet vid rikets universitet och Karolinska mediko-kirurgiska institutet*, hvilken kommitté består af landshöfdingen greve H. E. G. Hamilton såsom ordförande samt filosofie doktorn D. Bergström, e. o. professorn J. W. Hultkrantz, rektorn J. Juhlin och professorn E. Trygger såsom ledamöter, har varit samlad under tiden den 12 januari—27 februari, den 18—20 maj, den 15 juli—17 augusti, den 10—12 september samt den 16 november—17 december och därvid den 11—17 februari biträddts af häradshöfdingen G. Ribbing, öfverdirektören H. T. Biörklund, professorn C. G. E. Björling och vice häradshöfdingen O. Mannheimer, hvilka af chefen för Ecklesiastikdepartementet anmodats biträda kommittén vid behandling af frågorna om åtgärder för begränsning af studietiden inom de juridiska fakulteterna och om villkoren för tillträde till juridisk fakultet.

Under tiden den 6—25 april, den 5—18 juni och den 6—9 september hafva dessutom sammanträden hållits utaf en för åstadkommande af utredning och uppgörande af förberedande förslag till bestämmelser rörande det medicinska undervisnings-, examens- och studieväsendet m. m. tillsatt subkommitté, bestående af Hultkrantz, e. o. professorerna J. Wærn och M. J. C. A. Forssman samt fördelningsläkaren O. P. Sörensen, hvilka tre sistnämnda af departementschefen anmodats biträda kommittén vid behandlingen af frågorna om åtgärder för begränsning af studietiden inom de medicinska fakulteterna och om villkoren för tillträde till medicinsk fakultet. Denna subkommitté har den 9 september slutbehandlat de till densamma hänskjutna frågor.

Öfverläggningarna vid kommitténs sammanträden under år 1903 hafva berört de juridiska och medicinska fakulteterna; och har kommittén den 12 september 1903 afgifvit underdånigt betänkande och förslag angående examina samt undervisnings- och studieväsendet inom de juridiska fakulteterna vid rikets universitet.

5) På grund af Kungl. Maj:ts den 15 maj 1903 gifna bemyndigande tillkallade chefen för Ecklesiastikdepartementet den 20 maj 1903 lektorerna

C. F. E. Carlson, A. Nordfelt och P. E. Lindström samt läroverksadjunkten K. L. Olsson att såsom sakkunniga biträda vid beredande till underdånig föredragning af de förslag, som afgifvits af den utaf Kungl. Maj:t den 26 maj 1899 tillsatta kommitté för utredning af vissa frågor rörande de allmänna läroverken.

Dessa sakkunniga hafva utarbetat en sammanfattning enligt inkomna utlåtanden öfver kommitténs betänkande äfvensom biträdt med utarbetande af nådig proposition till Riksdagen i ämnet.

6) En af Kungl. Maj:t den 10 juni 1903 tillsatt kommitté för Sveriges deltagande i världsutställningen i St Louis år 1904 består af generaldirektören A. R. Åkerman såsom ordförande samt fem ledamöter, nämligen rektor B. V. Adler, folkskoleinspektören C. G. Bergman, vice generalkonsuln B. A. F. Georgii, läroverksadjunkten N. G. W. Lagerstedt och intendenten C. G. Looström.

Kommittén sammanträdde första gången den 17 juni och har sedermera haft åtta sammanträden, hvarjämte en mängd brådska ärenden afgjorts genom cirkulation.

Kommittén har föranstaltat om att utrymme bereds för svenska utställningar inom de båda afdelningar, kommitténs uppdrag omfattar, nämligen konst- och undervisningsafdelningarna. Olika konstnärsgupper hafva af kommittén inbjudits att utställa utan att ännu blifvit afgjort hvilka som komma att delta i utställningen. Beträffande undervisningsafdelningen har kommittén uppdragit dels åt enskilda medlemmar af kommittén dels åt andra personer att anordna kollektivutställningar af olika dit hörande grupper. Vidare har kommittén slutit fraktaftal rörande det svenska utställningsgodset samt träffat förberedande öfverenskommelser rörande försäkring af nämnda gods såväl mot skada under transporten som mot eldfara å utställningsplatsen.

Efter af Kungl. Maj:t den 9 februari 1903 utfärdad kallelse hafva svenska kyrkans ombud varit samlade till allmänt kyrkomöte under tiden den 5 september—10 oktober 1903. Kyrkomöte.

Kungl. Maj:t har förordnat om fränskiljande från och med den 1 maj 1903 af Hällesjö och Häsjö församlingar från Ragunda pastorat för att tillsammans bilda ett konsistoriellt pastorat, äfvensom föreskrifvit, att med ingången af år 1904 hemmanen Kärrsätter och Långvik skola såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Gåsinge socken till Gryts socken samt hemmanet Sandtorp i alla hänseenden tillhöra Gåsinge socken, samt att vid nuvarande kyrkoherdens i Öfvertorneå pastorat Rikets indelning och religionsvården.

afgång Korpilombolo kapellförsamling skall från pastoratet afskiljas för att bilda eget konsistoriellt pastorat.

Kungl. Maj:t har medgifvit inrättande af en extra ordinarie prästerlig befattning inom hvardera af Jörns, Sollefteå och Trollhättans församlingar äfvensom anställande af en dylik prästman vid järnvägslinjen Gellivare—Riksgränsen.

Ordningen vid omröstning till prästval. Kungl. Maj:t har fastställt särskild ordning för afgifvande af röster vid prästval inom Kristine församling i Göteborg.

Löne-regleringar. I sammanhang med ofvan omförmälda beslut om delning af pastorat har Kungl. Maj:t jämväl meddelat föreskrifter om däraf föranledda ändringar i de för prästerskapet inom ifrågavarande pastorat fastställda löne-regleringar.

Frammände trosbekännare. Metodist-episkopalförsamlingar i Mora socken och i Norrköping hafva förklarats af staten erkända med rätt till offentlig religionsöfning enligt gällande bestämmelser.

Nya kyrkor m. m. Under år 1903 har Kungl. Maj:t fastställt ritningar till 10 nya kyrkor, till ändring och reparation af 25 samt till altare, orgelfasad eller andra inredningsföremål i 39 kyrkor.

Öppna bref om tillstånd att genom kollekt och stambok öfver hela riket insamla bidrag till byggande eller reparation af kyrka hafva utfärdats för Sunne, Heliga Trefaldighets, Essunga, Ornunga, Grythyttans, Morlanda, Holms och Skogs församlingar.

Allmänna läroverken. Vid rikets allmänna läroverk utgjorde antalet lärjungar vid början af 1903 års hösttermin 19,282.

Lärjungeantalet vid de pedagogier, som meddela undervisning utöfver folkskolans standpunkt, uppgick höstterminen 1903 till 219.

Under år 1903 hafva 1,122 lärjungar, däraf 89 kvinnor, undergått godkänd mogenhetspröfning vid allmänna läroverk och privata läroanstalter med dimissionsrätt.

Den 10 juni 1903 har Kungl. Maj:t låtit utfärda cirkulär angående fördelning af det utaf Riksdagen beviljade anslag för beredande åt lärare och lärarinnor vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet samt pedagogierna af tillfällig löneförbättring under år 1904.

Profärskurser för praktisk utbildning af blifvande lärare hafva under år 1903 varit anordnade vid högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm och högre realläroverket i Stockholm samt

högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund. För att genomgå dylik kurs hafva under året 50 lärarekandidater blifvit af chefen för Ecklesiastikdepartementet till nämnda läroverk hänvisade.

Kungl. Maj:t har af det anslag å 6,000 kronor, som finnes uppfördt å de allmänna läroverkens stat till resestipendier för lärare i främmande lefvande språk vid de allmänna läroverken, under år 1903 tilldelat 9 sådana lärare understöd för resor i utlandet äfvensom af det utaf Riksdagen beviljade anslag å 4,000 kronor till understöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt vid de läroverk, där profärskurs är anordnad, utdelat 5 resestipendier.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom Ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande den högre undervisningen under år 1903 inspekterat högre allmänna läroverket i Hälsingborg, lägre allmänna läroverken i Falköping och Askersund samt åtskilliga högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.

Af de för sådant ändamål anslagna medel har under år 1903 utgått understöd åt 113 högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.

Högre skolor
för kvinnlig
ungdom.

Vid tekniska högskolan utgjorde vid början af läroåret 1903—1904 lärjungeantalet 404, däraf ordinarie elever i 1:sta årskursen 123, i 2:dra 115, i 3:dje 104 och i 4:de 58 samt extra ordinarie elever 4.

Tekniska un-
dervisningen.

Vid Chalmers tekniska läroanstalt i Göteborg utgjorde elevantalet under läsåret 1902—1903 högst: ordinarie elever i högre afdelningens 1:sta årskurs 82, 2:dra 70, 3:dje 57 och i lägre afdelningens 1:sta årskurs 52, 2:dra 78, 3:dje 89, specialelever 9 samt extra elever 25.

Under läroåret 1902—1903 utgjorde elevernas antal vid tekniska skolan i Stockholm: inom tekniska afton- och söndagsskolan 1,224, inom tekniska skolan för kvinnliga lärjungar 239, inom den högre konstindustriella skolan 73, inom byggnadsyrkesskolan 72 och inom maskinyrkesskolan 96, af hvilket sistnämnda antal dock 86 samtidigt voro inskrifna äfven i afton- och söndagsskolan. Vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand uppgick elevernas antal läsåret 1902—1903 till 427. Vid tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna begagnades samma läsår undervisningen af 222 lärjungar samt vid fackskolan i samma stad för finare smides- och metallindustri af 46 lärjungar.

Kungl. Maj:t har den 14 mars 1903 af de för ändamålet anslagna medel tilldelat understöd åt lägre tekniska yrkesskolor i följande städer, nämligen: Linköping, Malmö, Lund, Vänersborg, Lidköping, Skövde och Hedemora äfvensom åt Hesselholms och Grängesbergs tekniska aftonskolor.

Folkskoleseminarierna. Elevernas antal utgjorde höstterminen 1903 vid rikets åtta manliga folkskoleseminarier 803 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 593 eller tillsammans 1,396 elever.

Afgångsexamen undergingo 1903 års vårtermin 201 manliga och 164 kvinnliga elever, eller tillsammans 365 elever.

Småskolelärareexamen aflades samma termin vid folkskoleseminarierna af 41 elever, hvaraf 1 manlig, hvilka genomgått första och andra klassernas lärokurser.

Vid seminariet i Mattisudden inom Jockmocks församling för bildande af lapska småskolelärare och -lärarinnor voro höstterminen 1903 intagna 62 elever, hvaraf 8 manliga och 54 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskolelärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 47 elever, 8 manliga och 39 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1903 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 13 elever vid seminariet i Mattisudden och af 14 elever vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1903, enligt till Ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 352 elever, däraf 2 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nådiga stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergåtts af 290 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Dessutom har sådan pröfning blifvit anställd vid 2 folkskoleseminarier med 2 lärarinnor i öfverensstämmelse med § 4 i nådiga stadgan angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1903 anvisats tillsammans 43,070 kronor, hvarjämte stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 13,710 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 42,810 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 12,075 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Af den undervisningsmateriel, som genom Ecklesiastikdepartementets försorg anskaffats, hafva statens samtliga fullständigt anordnade seminarier kostnadsfritt erhållit hvad som för dem ansetts erforderligt.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom Ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen

under år 1903 inspekterat folkskoleseminarierna i Falun, Härnösand och Umeå samt småskoleseminariet i Härnösand.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt Kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1902 undervisning i 18 högre folkskolor. I rikets 2,400 skoldistrikt funnos

Folkskolorna.

4,526 fasta och	574 flyttande eller tillsammans	5,100 folkskolor,
1,181 » »	741 » » »	1,922 mindre folkskolor,
4,031 » »	1,192 » » »	5,223 småskolor,

Summa 9,738 fasta och 2,507 flyttande eller tillsammans 12,245 skolor, eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 12,263 skolor.

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsämnen eller i såväl läs- som öfningsämnena 20 lärare och 4 lärarinnor samt i folkskolorna . . . . 5,068 lärare och 2,878 lärarinnor eller tillsammans 7,946 mindre folkskolorna 220 » » 1,706 » » » 1,926 småskolorna . . . . 197 » » 6,191 » » » 6,388

Summa 5,485 lärare och 10,775 lärarinnor eller tillsammans 16,260 eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarepersonal, 16,284 förutom 393 lärare och 761 lärarinnor, eller tillsammans 1,154, hvilka undervisat endast i öfningsämnena.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1902 års slut 836,835, hvaraf 424,952 gossar och 411,883 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	761,814
» » ej åtnjutit sådan undervisning	68,049
hvarjämte uppgifter saknas om	6,972
Summa	836,835

Bland de vid årets slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	398,227
» » » flyttande folkskolor	40,829
» » » fasta mindre folkskolor	44,844
» » » flyttande mindre folkskolor	29,685
» » » fasta småskolor	144,413
» » » flyttande småskolor	40,762
Transport	698,760

	Transport	698,760	
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom sina egna			
distrikt	16,177	714,937	
seminariernas öfningsskolor		1,241	
högre folkskolor		352	
allmänna läroverk och fackskolor		13,099	
skolor för abnorma barn		1,206	
enskilda skolor		17,503	
hemmen		13,476	
	Summa	761,814	

Bland de vid årets slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade	8,372	inhämtat folkskolans minimikurs,
»	39,202	undergått godkänd afgangspröfning samt
uteblefvo	3,372	till följd af sjukdom eller naturfel och
»	17,103	af annan anledning.

Summa 68,049.

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 449 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 747,159.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1902 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärares och lärarinnors aflöning: kontant	13,211,780	kronor
in natura	1,379,535	»
» skolbyggnader, skolplatser och inventarier	4,977,303	»
» undervisningsmateriel	373,954	»
» öfriga behof	4,140,698	»

Summa 24,083,270 kronor.

Statsbidrag. Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1902 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till Ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 6,113,460 kronor 21 öre.

Fortsättnings- Understöd har för år 1902 utgått till lärares aflöning vid 1,542 fortsättnings- skolor. skolor med 97,212 kronor 50 öre.

Undervisning i slöjd. För år 1902 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 298,890 kronor samt af undervisning i slöjd för flickor med 171,625 kronor.

Till aflönande af vikarier för 532 folkskolelärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1902 utbetalts af allmänna medel 76,146 kronor 71 öre.

Statsbidrag till
aflönande af
vikarier för
sjuka folkskole-
lärare.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 18, har för år 1903 utgått statsbidrag med 23,287 kronor 50 öre.

Högre folk-
skolor.

Statsbidrag till aflönande af 27 lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier hafva under år 1902 utgått med 16,533 kronor 38 öre.

En ny folkhögskola har inrättats i Eslöf i Malmöhus län. På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1903 beviljat understöd åt 31 folkhögskolor med 145,269 kronor 50 öre. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 930 manliga och 704 kvinnliga, eller tillsammans 1,634 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 25,000 kronor, fördelades år 1903 hela beloppet mellan 365 manliga och 297 kvinnliga elever.

Folkhögskolor.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar har, enligt uppgift från Statskontoret, för år 1903 å länsstat varit uppfördt 38,775 kronor och af Statskontoret anordnats 41,919 kronor 72 öre, allt till höjande af folkskolelärarnes löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriel, bildande af lärare m. m.

Folkundervis-
ningen bland
de i rikets
nordligare
trakter bosatta
finnar.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriel, som genom chefens för folkskolebyrån försorg anskaffats.

Undervis-
ningsmateriel.

Kungl. Maj:t har för år 1903 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 20 äldre, behöfvande folkskolelärare med tillsammans 7,000 kronor samt åt 136 äldre, behöfvande småskolelärare m. fl. med tillsammans 13,600 kronor.

Understöd åt
äldre, behöf-
vande folk-
skolelärare och
småskolelärare
m. fl.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskolelärare voro under läsåret 1902—1903 intagna 2 elever. Profärskurs vid döfstumanstalter genomgicks af 2 lärare.

Läroanstalter
för döfstumma
och blinda.

Under läsåret 1902—1903 undervisades vid anstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma 39 elever.

Vid institutet för blindå Tomtebodå voro under læsåret 1902—1903 intagna 108 elever, dæraf 65 gossar och 43 flickor. 96 lærjungar hafva erlagt afgift, 1 har af direktionen öfver institutet varit intagen som frielev och 11 hafva varit frielever för de særskilda stiften och Stockholms stad. 16 elever afgingo efter fullbordad lærokurs.

500 exemplar blindskrifter hafva under læsåret 1902—1903 blifvit tryckta.

Vid förskolan för blindå Tomtebodå voro under læsåret 1902—1903 intagna 31 elever, hvaraf 14 gossar och 17 flickor.

Vid förskolan i Væxjö för blindå voro under læsåret 1902—1903 intagna 27 elever, 16 gossar och 11 flickor. Vid slutet af læsåret 1901—1902 utskrefvos 7 lærjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 4 till institutet å Tomtebodå; de 3 öfriga återvænde till sina hemorter.

Vid handtverksskolan för blindå i Kristinehamn undervisades under vårterminen 1903 26 elever, hvaraf 23 män och 3 kvinnor, samt under höstterminen samma år 29 elever, hvaraf 25 manliga och 4 kvinnliga.

Till skolhemmet för blindå döfstumma i Vænersborg har Kungl. Maj:t för år 1903 beviljat 5,000 kronor. Under året undervisades dærstædes 7 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1903 anslagits ett belopp af 194,775 kronor.

Uppfostrings-
anstalter för
sinnessløa
barn. Af anslaget till uppfostningsanstalter för sinnessløa barn har för år 1903 anvisats en summa af 161,112 kronor 50 öre.

Nobel-
stiftelsen. Kungl. Maj:t har den 3 juli 1903 förordnat en af de revisorer, som skola granska styrelsens för nobelstiftelsen förvaltning och räkenskaper för år 1903.

Från nobelstiftelsen har år 1903 utdelning af pris ægt rum från alla prisgrupper.

Understød åt
vittra förfat-
tare m. m. Kungl. Maj:t har af det till understød åt vittra författare beviljade anslag tilldelat særskilda belopp åt dels ældre vitterhetsidkare, dels yngre personer, som genom sina arbeten ådagalagt framstæende anlag för vitterhet.

Antikvariska
forsknings-
resor. Antikvariska forskningsresor hafva under år 1903 genom Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens försorg blifvit företagna i åtskilliga delar af riket.

Akademien för
de fria kon-
sterna. Under år 1903 hafva vid det under Akademiens för de fria konsterna inseeende stællda læroverk varit inskrifna vårterminen 90 och höstterminen 78 lærjungar.

Under år 1903 hafva vid det under Musikaliska akademiens inseende ställda musikkonservatorium varit inskrifna vårterminen 160 och höstterminen 162 elever. Under samma år har organistexamen aflagts af 12, kyrkosångareexamen af 5, examen för behörighet till musiklehrartjänst vid allmänt läroverk af 7 samt examen för behörighet till musikdirektörstjänst vid militärkår af 3 personer, hvarjämte utfärdats specialbetyg i pianostämning för 5 personer och i sång för 1 person.

Musikaliska akademien.

Sedan Riksdagen ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag för år 1904 af 100,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsskassen, har Kungl. Maj:t af nämnda anslag tilldelat 247 sådana anstalter understöd.

Föreläsningskurser för arbetsskassen.

Under år 1903 hafva vid farmaceutiska institutet varit inskrifna vårterminen 70 och höstterminen 102 farmacie kandidater, hvarjämte 35 apotekselever deltagit i den för dem anordnade halfärskursen. Under samma år har farmacie kandidatexamen aflagts af 45 apotekselever och apotekareexamen af 66 farmacie kandidater.

Farmaceutiska institutet.

Under loppet af år 1903 hafva inalles 116 elever blifvit vid rikets 3 läroanstalter för barnmorskor utexaminerade i den allmänna förlossningskonsten och förklarats berättigade att utöfva barnmorskeyrket. Af dessa hafva 59 utgått från läroanstalten i Stockholm, 45 från den i Göteborg och 12 från den i Lund.

Barnmorskeundervisningen.

Vidare hafva 107 barnmorskor, däraf 61 i Stockholm och 46 i Göteborg, erhållit undervisning i den instrumentala förlossningskonsten och, efter att däruti hafva ådagalagt godkända insikter och färdighet, förklarats berättigade att utöfva äfven denna del af förlossningskonsten.

Sedan på extra stat för år 1903 af Riksdagen anvisats ett anslag af 2,000 kronor till repetitionskurser för äldre barnmorskor, hafva under sistnämnda år vid barnmorskeundervisningsanstalten i Stockholm 2 sådana kurser hållits med tillhoppa 56 och vid motsvarande anstalt i Göteborg 2 med tillhoppa 30 deltagarinnor.

Under år 1903 hafva vid Veterinärinstitutet i Stockholm 114 personer erhållit teoretisk och praktisk undervisning, däraf 67 såsom veterinärelever och 47 såsom hofslagarelärlingar (14 civila och 33 militära). Af veterinäreleverna hafva 17 aflagt veterinärexamen och af lärlingarna hafva 36 undergått hofslagarexamen (14 civila och 22 militära).

Veterinärundervisningen.

Jordbruket.

Till följd af 1902 års ovanligt kalla och regniga sommar och höst försiggick höstsådden i allmänhet ganska sent. Emellertid tog höstsäden merendels icke någon skada under vintern, hvilket dock icke hindrade, att på våren höstsädesfälten visade ett mycket olika utseende. Där gammalt utsäde blifvit användt, var grödan vanligen jämn och lofvande, hvaremot på fält, där underhålligt utsäde af 1902 års skörd användts, säden oftast visade sig tunn och ojämn, så att fälten på många ställen till och med måste upplöjas. I södra Sverige och Norrland visade sig dock höstsäden nästan öfverallt hafva jämnt uppkommit, om också äfven inom dessa landsdelar grödan å ett eller annat ställe syntes tunnare till följd af sen sådd eller sämre utsäde. Med undantag af Gottland, där långvarig torka skadade säden, kan höstsäden likväl anses hafva inom landet i sin helhet lämnat öfver medelmåttig skörd, hvad myckenheten angår. I större delen af Götaland blef höstsäden väl inbärgad före den sedermera inträffande regnperiodens början, hvaremot i Svealand höstsäden ej hann mogna före nämnda tid, utan måste stå ute å fälten, till dess i medlet af september torka ånyo inträffade, hvarunder säden visserligen kunde väl och i torrt tillstånd inbärgas, fastän densamma då ej sällan visade sig redan hafva grott, hvilket i många fall inträffat, medan den ännu befanns på rot. I Norrland blef rågen i allmänhet ganska väl inbärgad.

Vårsädens beskaffenhet var i ännu högre grad än höstsädens påverkad af det använda utsädet. Där detta varit godt, blef skörden äfven god, hvaremot å de ställen, där sämre sådant af 1902 års skörd användts, säden uppkom mycket tunn och ojämn. I södra Sverige, där 1902 års skörd endast föga skadats, blef under år 1903 skörderesultatet betydligt bättre än i mellersta Sverige. Kornet blef i sydligaste delarna af landet i allmänhet väl inbärgadt, men för öfrigt mer eller mindre skadadt af regn. Hafreskörden, som försenades genom regnperioden, kunde i större delen af landet företagas först under senare delen af september och oktober, hvarvid skördearbetet mycket försvårades af liggsäd. Vårsäden i sin helhet kan dock, oafsedt den ojämna beskaffenheten, i stort sedt anses hafva gifvit högre afkastning än under flera föregående år. I de nordligaste länen mognade hafren nästan ingestädes, och i flera lappmarkssocknar hann ej heller kornet till mognad.

Höskörden blef med få undantag väl inbärgad samt gaf, utom i Gottland och de nordligaste länen, en ovanligt god afkastning.

Potatisen lämnade i allmänhet en till mängden god skörd, men inom de flesta län skadades densamma mer eller mindre af röta. I Norrland erhöles en ovanligt god potatisskörd.

Landtbruksstyrelsen.

Kungl. Maj:t har den 26 juni 1903 utfärdat nådig kungörelse angående ändrad lydelse af 1 § i den för Landtbruksstyrelsen gällande instruktion, hvarigenom ärenden angående hafs fisket vid rikets västra kuster, hvilka

ärenden förut varit undantagna från Landtbruksstyrelsens ämbetsbefattning, kommit att tillhöra denna styrelses handläggning.

Kungl. Maj:t har genom särskilda nådiga bref den 30 januari, den 3 oktober och den 31 december 1903 förordnat, att de för Värmlands, Uppsala, Göteborgs och Bohus samt Östergötlands läns hushållningssällskap gällande stadgar skola i vissa afseenden erhålla ändrad lydelse. Stadgar för hushållningssällskap.

Med anlitande af medel, som Riksdagen anvisat, hafva under år 1903 varit anställda dels en torfingenjör och dels en torfassistent, för hvilken sistnämnde tjänsteman Landtbruksstyrelsen den 31 december 1902 utfärdat instruktion, hvarjämte under en del af året särskilda biträden åt tjänstgörande torfingenjör varit anställda. Torfingenjör och torf-assistent samt torfbiträden.

Kungl. Maj:t har den 30 september 1903 utfärdat nådigt reglemente för statskonsulent i svinskötsel, till hvilken tjänstemans anställande Riksdagen på extra stat för år 1904 anvisat medel, samt genom nådigt bref af samma dag, bland annat, meddelat föreskrifter angående denne tjänstemans arvode för af honom utförda förrättningar samt rese- och traktamentsersättning. Statskonsulent i svinskötsel.

Kungl. Maj:t har den 17 april 1903 utfärdat nådig kungörelse angående ändrad lydelse af 5 § 10 mom. och 8 § i nådiga reglementet för den med statsmedel understödda nötboskapspremieringen inom riket den 13 november 1891, genom hvilken kungörelse förordnats, bland annat, att genom Landtbruksstyrelsens försorg skulle uppläggas en riksstambok öfver svensk ayrshire-boskap; och har Landtbruksstyrelsen den 11 maj 1903 fastställt regler att tills vidare gälla i fråga om sättet för förandet af nämnda riksstambok. Husdjurs-skötsel.

Den med statsmedel understödda nötboskapspremieringen inom riket har afven under år 1903 omfattats med synnerligt intresse, och samtliga hushållningssällskap hafva sökt och erhållit bidrag af de utaf Riksdagen till understödjande utaf premiering af nötboskap anvisade medel.

Sedan Riksdagen anvisat medel såsom bidrag till bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap enligt vissa hufvudgrunder, har Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 13 mars 1903 meddelat föreskrifter i fråga om bildande och upprätthållande af dylika afvelscentra samt genom nådig kungörelse af samma dag lämnat föreskrifter i fråga om tiden för början af täfling för utseende af afvelscentra m. m. Afvelscentra för nötboskap.

Genom cirkulär den 28 augusti 1903 har Landtbruksstyrelsen utfärdat närmare föreskrifter att lända till efterrättelse för urvalsnämnd vid ledandet af täflingen för utseende af afvelscentra.

I enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrift har nämnda täfning tagit sin början den 1 november 1903.

Åtgärder för höjande af det mindre jordbruket. Kungl. Maj:t har den 30 oktober 1903 utfärdat nådigt reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket att träda i kraft den 1 januari 1904 samt förstnämnda dag utfärdat nådig kungörelse angående statsanslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket.

Under år 1903 hafva med anlitande af de utaf Riksdagen för ändamålet anvisade medel och i enlighet med Kungl. Maj:ts den 18 oktober 1901 i sådant afseende utfärdade nådiga reglemente dels med statsmedel understödd premiering af mindre jordbruk ägt rum, dels ock studieresor för mindre jordbrukare med bidrag af statsmedel anordnats; och har intresset för denna angelägenhet visat sig synnerligen lifigt bland landtmännen.

Smörprofningar. Äfven under år 1903 hafva fortgående smörprofningar i Malmö och Göteborg ägt rum med anlitande af därtill genom nådigt bref den 3 oktober 1902 anvisade medel.

Landtmannaskolor, landtbruksskolor och mejeriskolor. För år 1903 hafva statsmedel utgått till 20 landtmannaskolor och 24 landtbruksskolor förutom den vid Ultuna.

Med anlitande af de medel, Riksdagen för höjande af det till enhvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående statsunderstöd för år 1903 anvisat, hafva samma skolor under sagda år fortfarande varit i verksamhet efter en från öfriga dylika skolors afvikande plan, åsyftande att skolorna under kortare tid än förut skulle bibringa lärlingarne en för dessa trakter afpassad utbildning. Den sålunda stadgade planen har fortfarande visat sig vara för ändamålet lämplig.

Den till Björkfors i Neder-Kalix socken af Norrbottens län förlagda mejeriskolan har varit i verksamhet intill den 1 november 1903, efter hvilken tid mejeriundervisningen inom Norrbottens län uteslutande meddelas vid med statsmedel understödda mejeristationer.

Den med statsmedel understödda mejeriskolan vid Åtvidaberg i Östergötlands län har äfven under år 1903 varit i verksamhet.

Trädgårdsskola vid Adelsnäs egendom. Kungl. Maj:t har den 14 mars 1903 till upprätthållande under ett år, räknadt från den 1 november samma år, af en trädgårdsskola vid Adelsnäs egendom i Östergötlands län under vissa villkor anvisat ett belopp af 5,000 kronor.

Under år 1903 hafva till hussløjdens befordran vidtagits liknande åtgärder som under närmast föregående år. Af statsmedel hafva under året för detta ändamål till 22 hushållningssällskap och 1 landsting utdelats anslag till ett sammanlagdt belopp af 23,000 kronor, hvarjämte hushållningssällskapen och landstingen i de flesta län anvisat jämförelsevis betydliga belopp.

Hussløjden.

Under år 1903 hafva 8 med statsmedel understödda kemiska stationer, nämligen i Jönköping, Kalmar, Visby, Halmstad, Skara, Örebro, Västerås och Härnösand, varit i verksamhet.

Kemiska stationer och frökontrollanstalter.

Likaledes hafva 18 frökontrollanstalter under nästlidna år erhållit understöd af statsmedel.

Den med statsmedel understödda kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län har äfven under år 1903 varit i verksamhet.

Kemisk-växtbiologisk anstalt.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 30 maj 1902 till anställande af prof med till brännstoffstillverkning afsedda maskiner och redskap anvisat ett belopp af 12,000 kronor, hafva dessa prof enligt af Landtbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter och under dess inseende under 1903 års sommar utförts hufvudsakligen å Stafsjö torffabriks mosse invid Angelstads järnvägsstation i Angelstads socken af Kronobergs län.

Profningar af torfmaskiner m. m.

Likaså hafva med anlitande af statsmedel under Landtbruksstyrelsens ledning under 1903 års sommar vid Koskivara i Norrbottens län utförts försök med brännstoffstillverkning, hvilka försök utfallit synnerligen gynnsamt.

I likhet med föregående år har en med statsmedel aflönad agent under år 1903 varit anställd i Manchester för befrämjande af svenska mejeriprodukters afsättning i England.

Mejeriagent.

Jämlikt Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut har med år 1903 mejeriagenturen i Manchester upphört, och i stället en landtbrukskonsulent med station i London för år 1904 anställts; och har Landtbruksstyrelsen den 2 november 1903 utfärdat instruktion för Sveriges landtbrukskonsulent i England.

Sveriges landtbrukskonsulent i England.

Äfven under år 1903 hafva undervisningskurser för kontrollassistenter på statens bekostnad anordnats vid Åsa i Södermanlands län och Hvilan i Malmöhus län, hvilka kurser anlåtats af så många elever, som omständigheterna medgifvit.

Undervisningskurser för kontrollassistenter.

Fiskeri-
näringen.

Ehuru det stora bohuslänska vintersillfisket äfven under år 1903 kan sägas hafva uteblifvit, fångades dock under årets början och vid dess slut ganska mycket sill i trakten af Strömstad. På senhösten och i december hafva flera jämförelsevis stora fångster gjorts äfven längre mot söder, i trakten af Smögen och till och med ända ned emot Vinga, så att årets storsillfiske varit långt mer gifvande än under närmast föregående år. Tillgången på sill i Kattegatt och inre delen af Skagerak under höstens driftgarnsfiske var god; dock inverkade ogynnsamma väderleksförhållanden ofördelaktigt på detta fiske. Makrillfisket från Göteborgs och Bohus län, särskildt i Nordsjön, lämnade ett godt resultat. Storsjöfisket efter långa m. fl. fiskar kan anses hafva varit medelgodt.

Fångsten af rödspotta och andra flundrearter samt kolja och annan torskartad fisk i Kattegatt och Skagerak kan anses hafva varit medelmåttig. Sillfisket i Öresund har fortfarande varit mycket dåligt.

Det synnerligast för södra östersjökusterna betydelsefulla höstålfisket har år 1903 gifvit ett i det hela medelmåttigt, delvis till och med godt resultat. Strömmingfisket har varit ganska olika vid skilda delar af östersjökusten. Sålunda har detsamma utanför Kalmar läns norra del varit godt, men utanför Gäfleborgs och Västernorrlands läns kuster under medelmåttan.

Öfriga skärgårdsfisken i Östersjön hafva i det hela varit medelmåttiga, sikfisket dock i vissa trakter mycket litet gifvande.

Laxfisket i Östersjön och dess älfvar har under år 1903 fortfarande varit synnerligen ringa. Detta fiske, som år 1902 var synnerligen rikligt, har under år 1903 gifvit ett utbyte ej öfver medelmåttan.

Insjöfisket kan, ehuru i vissa vatten godt, i det hela sägas hafva varit medelmåttigt. Vätterns förr så gifvande siklöjfsfiske har efter en följd af mycket dåliga år gifvit ett bättre utfall.

Statsunderstöd
vid västkust-
fisket.

För fiskeperioden 1903—1904 har statsunderstöd anvisats för rapporter rörande bohuslänska sillfisket.

Fiskeriagent.

För fiskhandelns befrämjande har äfven under år 1903 en agent med aflöning af statsmedel varit anställd i Berlin.

Profvnings-
anstalter för
maskiner och
redskap för
landtbrukets
behof.

De vid Ultuna och Alnarp med gåfvomedel från aktiebolaget Separatör inrättade profvningsanstalter för maskiner och redskap inom landtbruket och dess binärningar hafva jämväl under år 1903 varit i verksamhet i enlighet med det för dessa profvningar fastställda reglemente.

Undersök-
ningar med
tuberkulin af
ladugårdsbe-
sättningar.

Undersökningar med tuberkulin af ladugårdsbesättningar hafva oafbrutet fortgått under år 1903, och har Landtbruksstyrelsen för ändamålet till

examinerade veterinärer utdelat omkring 26,000 gram tuberkulin. Antalet undersökta djur har under samma år uppgått till omkring 52,000.

Såsom belöningar för bemödanden till förekommande och hämmande af tuberkulos hos nötkreaturen har under år 1903 tilldelats 12 ladugårdsinnehafvare ett sammanlagdt belopp af 7,000 kronor.

Belöningar för bemödanden till förekommande och hämmande af tuberkulos hos nötkreaturen.

Kungl. Maj:t har den 20 november 1903 utfärdat nådig kungörelse angående villkoren för erhållande af understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande af tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar.

Understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande af tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar.

Under år 1903 har varit anställd en konsulent vid bekämpandet af tuberkulosen hos nötkreaturen med hufvudsakligt åliggande att tillhandagå den ladugårdsägande allmänheten med råd och upplysningar i berörda hänseende.

Tuberkuloskonsulent.

Kungl. Maj:t har den 1 maj 1903 utfärdat dels nådig kungörelse angående åtgärder mot tuberkulos i jufret hos nötkreatur, dels ock nådig kungörelse angående ändrad lydelse af 25 § 3 mom. i nådiga kungörelsen angående hvad iakttagas bör till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren den 9 december 1898.

Åtgärder mot tuberkulos i jufret hos nötkreatur m. m.

Af de till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, för år 1903 anvisade medel, 500,000 kronor, voro redan vid ingången af nämnda år 42,850 kronor disponerade. Under år 1903 hafva till dylika företag statsbidrag beviljats till ett sammanlagdt belopp af 513,100 kronor, däraf 55,950 kronor anvisats att utgå från 1904 års anslag.

Statsbidrag för torrläggning af vattensjuka, frostspridande marker.

Från odlingslånefonden hafva under år 1903 anvisats lån till ett sammanlagdt belopp af 719,500 kronor.

Odlingslån.

Enligt uppgift af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen hafva under år 1903 såsom fullbordade godkänts:

Fullbordade frostaafdiknings- och odlingsföretag.

72 frostdikningsföretag, för hvilka kostnaden beräknats till 678,074 kronor 30 öre, hvaraf 364,550 kronor utgått såsom statsanslag; och utgör den genom dessa företag afdikade arealen 10,549,39 hektar; samt

torrlägningsarbetet till 18 torrlägnings- och odlingsföretag, för hvilka torrlägningskostnaden beräknats till 268,791 kronor 89 öre, hvaraf såsom lån af statsmedel utgått 224,350 kronor; och utgör den genom dessa företag från vatten befriade eller eljest förbättrade arealen 2,470,63 hektar.

Stuteri-
väsendet.

Vid de under år 1903 hållna besiktningsmöten för prisbelönande af hästar hafva med statsmedel och af de inom underdistrikten tillskjutna medel gemensamt premierats 4,763 hästar, nämligen 473 hingstar, 2,241 betäckta ston eller fölston samt 2,049 ungstön, hvarjämte för 311 hingstar blifvit utfärdade intyg om godkännande.

Dessutom hafva 32 betäckta ston eller fölston blifvit under särskilda af Stuteriöfverstyrelsen godkända villkor premierade uteslutande med för ändamålet inom vissa underdistrikt af hushållningssällskap eller enskild förening tillskjutna medel.

För statens hingstdepåer hafva under året inköpts dels inom landet 5 unghingstar och 2 hingstföl och dels från utlandet 27 hingstföl eller tillhopa 34 hästar.

Rikets all-
männa kart-
verk.

Vid rikets allmänna kartverk hafva under år 1903 utförts följande arbeten:

A. Geodetiska arbeten.

Triangelmätning af första och andra ordningen har utförts inom Blekinge, Malmöhus och Kristianstads län. Den har omfattat dels äldre triangelpunkter från åren 1832 samt 1838—1839, hvilka med säkerhet kunnat återfinnas, dels utstakning, bebyggande och vinkelmätning af nya punkter, som visat sig nödvändiga för den mer detaljerade trianguleringen. Andra ordningens triangulering har utförts inom kartbladen Karlskrona, Karlshamn, Kristianstad Utklippan, Lund och Ängelholm. Denna triangulering i södra Sverige har utförts af 2 geodeter, som, inom en ytvidd af 23 kv.-mil, trigonometriskt bestämt 53 punkter.

Triangelmätning af andra ordningen har utförts inom Kopparbergs, Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län af två geodeter och en från armén kommenderad officer. Hvad förstnämnda län beträffar, hafva inom kartbladen Mora och Bingsjö å en yta af 35 kv.-mil 80 punkter blifvit trigonometriskt bestämda. Inom Jämtlands län hafva å en yta af 30 kv.-mil 67 punkter blifvit bestämda inom kartbladen Åsarne och Hede. Inom Västernorrlands och Västerbottens län hafva slutligen å en yta af 42 kv.-mil 90 punkter blifvit bestämda inom kartbladen Björna och Junsele.

Sammanlagdt hafva sålunda under året 290 triangelpunkter inom ett område af omkring 130 kv.-mil blifvit bestämda såväl till horisontalafstånd

som ock i regel till höjd öfver hafvet eller i medeltal omkring 2,3 punkter på hvarje kv.-mil.

Under ledning af generalstabens professor hafva precisionsafvägningarna fortsatts från en punkt ungefär 12 km. norr om Kiruna i riktning mot riksgränsen utefter en linje, hvilken, alla afvikelser inberäknade, uppgår till ungefär 119 km., som afvägts tvenne gånger. Till följd af den ogynnsamma väderleken kunde afvägningen icke fullt afslutas, utan återstår en sträcka, hvilken torde uppgå till 30 km.

B. Topografiska arbeten.

1. *Fältmätning* har utförts dels i skalan 1:50,000 öfver ett område af 58,⁵⁵ kv.-mil, däraf 32,⁵⁷ kv.-mil inom Jämtlands län och 25,⁹⁸ kv.-mil inom Västernorrlands län, hvarigenom kartbladet *Indal* blifvit uppmätt till $\frac{5}{6}$ af arealen, *Kallsjön* till ungefär $\frac{3}{8}$ af arealen och mätningen af bladen *Alanäs* och *Kålåsen* afslutad, dels i skalan 1:100,000 öfver ett område af 10,⁰⁹ kv.-mil inom Västerbottens län, hvarigenom kartbladet *Åsele* blifvit slutmätt.

Till öfning af fältmätarelever hafva 0,³² kv.-mil blifvit topografiskt fältmätta i skalan 1:20,000 i trakten af Torps och Indals kyrkor i Västernorrlands län.

2. *Höjdmätning* dels förmedelst afvägning till en längd af 760 kilometer inom Västernorrlands och Västerbottens län för kartbladen *Degerfors*, *Löfånger*, *Örnsköldsvik* och *Björna*, dels förmedelst barometer, hvarigenom sammanlagdt 2,641 punkter blifvit bestämda, af hvilka 1,460 falla inom sydvästra hörnet af bladet *Indal* och de år 1902 uppmätta bladen *Umeå* och *Husum*, samt 1,181 blifvit bestämda i samband med fjäll- och skoglandsrekognosceringarna å bladen *Kålåsen* och *Kallsjön*.

3. *Revidering* på fältet har utförts öfver mindre områden inom kartbladet *Stockholm*.

Dessutom hafva inom kartbladen *Ström* och *Junsele* 51 triangelpunkter blifvit inmätta.

C. Ekonomiska kartarbeten i södra och mellersta Sverige samt stomkartarbeten.

1. Fullständig *ekonomisk kartläggning* å förut sammansatt stomkarta har utförts i skalan 1:20,000 öfver ett område af 13,¹⁴ kv.-mil inom Stockholms län, nämligen inom Ärlinghundra, Seminghundra, Långhundra och Vallentuna härad samt Värmdö och Åkers skeppslag.

2. *Stomkarta* har blifvit sammansatt:

a) i skalan 1:20,000 öfver ett område af 9 kv.-mil inom Västmanlands län, omfattande hela Tuhundra härad och Västerås stad samt delar af Ytter-Tjurbo, Siende, Norrbo och Snefringe härad. För denna stomkartas sammansättning hafva 47 triangelpunkter blifvit inmätta och vägmätningar verkstälts till en längd af 20,3 mil.

b) i skalan 1:50,000 öfver ett område af 32,92 kv.-mil inom Västernorrlands län, omfattande hela gradbladet Härnösand samt delar af gradbladen Örnköldsvik och Husum, hvarjämte förberedande arbeten ägt rum för stomkarta till gradbladet Björna. Till stöd för sammansättningen hafva 186 triangelpunkter blifvit inmätta och vägmätningar verkstälts till en längd af 77,6 mil.

Geologiska
undersökningarna.

I skalan 1:50,000 hafva dels nyrekognoscerats 14 kv.-mil inom Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gottlands, Malmöhus, Älfsborgs, Skaraborgs och Värmlands län, dels reviderats förut (delvis i skalan 1:100,000) kartlagda områden af Jönköpings, Kalmar, Skaraborgs, Örebro och Värmlands län. Revisionsarbeten för utgifvande af bergartskartor i skalan 1:200,000 hafva utförts inom Malmöhus och Kristianstads län. Från trycket hafva utgifvits: a) geologiska kartbladen Skara, Loka och Kristinehamn (i skalan 1:50,000) jämte beskrifningar, b) geologiska kartbladet Ottenby (i skalan 1:100,000) jämte beskrifning samt c) tre geologiska afhandlingar.

Skogslagstiftning.

Kungl. Maj:t har den 24 juli 1903 utfärdat lag angående vård af enskildes skogar, lag angående skyddsskogar, förordning angående ändrad lydelse af kap. V i nådiga förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894, förordning angående förvaltningen af städernas skogar, förordning angående skogsvårdsstyrelser, förordning angående skogsvårdsafgifter samt förnyad förordning angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län.

Ändrad lydelse af vissa §§ i stadgarna för de allmänna skogsläroverken i riket af den 13 april maj 1901.
1886.

Kungl. Maj:t har den 22 maj 1903 utfärdat nådig kungörelse angående ändrad lydelse af §§ 4, 10, 16, 18, 19 och 23 i förnyade nådiga stadgarna för de allmänna skogsläroverken i riket af den 13 april 1886, sådana dessa §§ lyda enligt nådiga kungörelserna den 30 december 1893 och den 10

Ändrad lydelse af vissa punkter i nådiga

Kungl. Maj:t har den 17 juni 1903 utfärdat nådig kungörelse angående ändrad lydelse af 15:de och 17:de punkterna i nådiga kungörelsen angående

förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner den 10 november 1882.

kungörelsen
angående för-
ändrade grun-
der för förvalt-
ningen af kro-
nans jord-
bruksdomäner
den 10 novem-
ber 1882.

Kungl. Maj:t har den 11 december 1903 utfärdat nådig kungörelse an-
gående afgäld för utsyning af virke i vissa fall inom de sex norra länen.

Afgäld för ut-
syning af virke
i vissa fall
inom de sex
norra länen.

Kungl. Maj:t har den 31 december 1903 utfärdat nådig kungörelse an-
gående ändrad lydelse af § 20 i nådiga förordningen angående hushållningen
med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894.

Ändrad lydelse
af § 20 i nå-
diga förordnin-
gen angående
hushållningen
med de all-
männa sko-
garna i riket
den 26 januari
1894.

Kungl. Maj:t har under år 1903 antagit afgifna köpeanbud å 33 till för-
säljning utbudna kronoegendomar, hvilka med taxeringsvärde af 277,300
kronor i köpeskilling betingat 506,135 kronor.

Försäljning af
af § 20 i nå-
diga förordnin-
gen angående
hushållningen
med de all-
männa sko-
garna i riket
den 26 januari
1894.

Dessutom äro för 97,366 kronor 80 öre försålda 55 jordområden, till-
hörande kronoegendomar, hvilka fortfarande skola utarrenderas, samt för
12,511 kronor 13 lägenheter, tillhörande egendomar, om hvilkas försäljning
beslut är fattadt.

För bildande af nya eller utvidgning af förut befintliga kronoparker
hafva köp afslutats om 19,592,59 hektar för en köpeskilling af 1,778,532
kronor.

Kronoparker-
nas tillökning.

Till enskilde skogsägares tjänst hafva jämväl under år 1903 varit an-
ställda sex skogsingenjörer, hvilkas verksamhet tagits i anspråk vid 168
särskilda förrättningsställen under sammanlagdt 590 arbetsdagar.

Statens skogs-
ingenjörer.

För 89 allmänna skogar hafva skogsindelningsplaner under år 1903 blifvit
fastställda.

Skogshushåll-
ningsplaner.

I enlighet med föreskriften i nådiga brefvet den 29 maj 1891 angående
upplåtelse åt enskilde af odlingslägenheter å kronoparker i Norrbottens län
för bildande af skogstorp, hafva under år 1903 kontrakt om ytterligare 58
dylika lägenheter blifvit upprättade, så att antalet skogstorp numera ut-
gör 362.

Skogstorp i
Norrländ.

Fridlysning af vildt. Med anledning af särskilda underdåniga framställningar har Kungl. Maj:t den 1 maj 1903 förordnat:

att den för inhemsk hare gällande fridlysning skall äga tillämpning jämväl i afseende å tysk hare, där ej för viss del af riket är annorlunda stadgadt;

att inom Uppsala län all jakt efter svan skall vara förbjuden under tiden intill utgången af år 1907; samt

att inom Östergötlands län dels all jakt efter dofhjort och amerikansk vaktel skall vara förbjuden under tiden intill utgången af år 1907 och dels jakt efter fasan tills vidare skall vara tillåten endast under tiden från och med den 15 oktober till och med den 30 november hvarje år.

Upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva. Kungl. Maj:t har den 15 maj 1903 utfärdat nådig kungörelse angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva.

Norrlands-kommittén.

Den af Kungl. Maj:t den 7 juni 1901 tillsatta kommittén för utredande af frågan om vidmakthållande af jordbruksnäringen inom Norrland och Dalarne har under år 1903 i sin helhet sammanträtt under följande tider, nämligen den 3—10 april, den 18—24 maj, den 2—20 juni samt den 14 oktober—18 december, och har härunder hållits sammanlagdt fyrtissex sammanträden. Att kommittén under årets första månader endast under kortare tidsperioder sammanträtt har sin förklaring däri, att ungefär halfva antalet af kommitténs ledamöter tillhörde Riksdagen. Emellertid har såväl under riksdagstiden som öfriga tider, då kommittén ej varit samlad, i allmänhet mindre afdelningar af kommittén sysselsatt sig med utarbetandet af lagförslag, om hvilkas hufvudgrunder kommittén fattat beslut, och har sålunda under tiden den 15 januari—13 juni samt under augusti månad, då större delen af kommittén sammanträdde i Åre, äfvensom under tiden den 20 september—14 oktober hållits sammanlagdt åttititre dylika sammanträden.

Kommitténs arbeten hafva under året så fortskridit, att de förslag, kommittén kommer att afgifva, blifvit till sina hufvuddrag genom beslut fastställda. Emellertid återstår ännu åtskilligt arbete med förslagens redaktion äfvensom affattandet af till desamma hörande motiv.

Vattenfalls-kommittén.

Den af Kungl. Maj:t den 9 juni 1899 tillsatta kommittén för utredning och undersökning beträffande de mera betydande vattenfall i landet, hvilka helt eller delvis kunde anses vara i statens ägo, har under år 1903 afslutat sitt arbete och till Kungl. Maj:t afgifvit betänkande i ämnet.

Den af Kungl. Maj:t den 24 oktober 1902 tillsatta centrala nödhjälps- Centrala nödhjälpskommittén har under år 1903 till Kungl. Maj:t inkommit med redogörelse öfver det kommittén lämnade uppdrag. kommittén.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 12 augusti 1903 chefen för Jordbruksdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga personer att inom departementet biträda vid behandling af fråga om revision af lagen angående väg- hållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891. Sedan med anledning häraf departementschefen anmodat kammarrådet K. H. A. Nehrman, godsägaren, vice häradshöfdingen friherre G. L. De Geer och häradshöfdingen C. T. af Ekenstam samt ledamöterna af Riksdagens andra kam- mare C. Persson i Stallerhult och D. Persson i Tällberg att biträda vid frågans behandling, sammanträdde de sålunda tillkallade personerna inför departementschefen den 13 november 1903 samt voro samlade för öfverläggningar till och med den 16 i samma månad. Biträde vid be- handling af frågan om re- vision af lagen angående väg- hållnings- besvärets ut- görande på landet den 23 oktober 1891.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 1 maj 1903 chefen för Jordbruksdepartementet att tillkalla fyra personer för att jämte två af Kungl. Maj:t beordrade officerare verkställa utredning och meddela yttrande i fråga om lämpligheten af ett förändradt utgifningssätt för generalstabens topografiska karta öfver Norrland äfvensom afgifva det förslag i sådant afseende, hvartill de kunde finna anledning. Genom generalorder den 9 i samma månad befallde Kungl. Maj:t, att chefen för sjätte arméfördelningen, generalmajoren C. A. C. Warberg och chefen för Västernorrlands regemente, öfversten N. J. T. Selander skulle för sagda ändamål den 22 maj inställa sig i Jordbruksdepartementets lokal, hvarefter departementschefen, jämlikt ofvanberörda bemyndigande, tillkallade dåvarande t. f. landshöfdingen, f. d. öfversten A. F. O. Cederberg, läraren vid Stockholms högskola friherre G. J. De Geer samt lektorerna C. F. E. Carlson och J. F. Nyström. På grund häraf sammanträdde ofvan- nämnda sex personer den 22—26 maj nästlidna år för öfverläggning i ofvan omförmälda afseende, därvid de emellertid, såsom af dem uti skrif- velse till departementschefen sistnämnda dag framhållits, funno nödigt att söka verkställa en noggrannare utredning särskildt af frågan om infly- tandet på arbetstid och kostnader af olika mätskalor, af olika utgifnings- skalor och af ändringar i beteckningssätt m. m., än som under öfver- läggningen varit möjlig, samt att för sådant ändamål låta anställa för- sök medelst förfärdigande af kartor af olika beskaffenhet öfver något mindre område. Med anledning af i nämnda skrifvelse därom gjord fram- ställning förordnade Kungl. Maj:t den 29 maj 1903, att uppritning, helio- gravyr och utgifning af kartblad till generalstabens topografiska karta öfver Norrland, med undantag af kartbladen Dufed och Frostviken eller Utredning i fråga om lämp- ligheten af ett förändradt ut- gifningssätt för generalstabens topografiska karta öfver Norrland.

Munsfjället, skulle tills vidare afbrytas, hvarefter Kungl. Maj:t den 18 september 1903 emellertid medgaf, att bearbetningen enligt förut följda grunder af bladen Alanäs, Kälåsen och Kallsjön af samma karta finge fortsättas. Den 29 maj 1903 ställde Kungl. Maj:t därjämte till öfverste Selanders förfogande ett belopp af 3,000 kronor till bestridande af nödiga kostnader för ofvanberörda försök och förberedande utredning. Sedan härefter öfverste Selanders uti skrifvelse till departementschefen den 23 oktober 1903 anmält, att omförmälda försök så långt framskridit, att dag kunde bestämmas för sammanträde med de personer, som fått sig ifrågavarande utredning anförtrodd, sammanträdde dessa åter den 12 november 1903 och voro samlade under tiden från och med den 12 till och med den 16 sistlidne november samt afgåfvo uti skrifvelse till departementschefen sistnämnda dag sitt slutliga utlåtande i den föreliggande frågan.

Kommission
för undersök-
ningar i fråga
om öfver-
förande af tu-
berkulos å
djur.

Kungl. Maj:t har den 3 juli 1903 tillsatt en kommission, däruti förordnats såsom ordförande direktören R. Hennings samt till ledamöter medicinalrådet G. Kjerrulf, bataljonsveterinären L. G. L. Regnér samt professorerne J. Svensson och H. J. B. Juhlin-Dannfelt, med uppdrag att till Kungl. Maj:t inkomma med detaljerad plan för utförande af försök dels för utrönande, huruvida tuberkulos kunde öfverföras på djur därigenom, att de i en tuberkulös ladugård utsattes för infektion endast genom damm, dels ock i fråga om äldre nötkreaturs större eller mindre mottaglighet för tuberkulos, äfvensom beräkning öfver kostnaderna för nämnda försök, särskildt för första försöksåret och särskildt för hvar och ett af de följande år, försöken kunde antagas behöfva fullföljas.

Denna kommission har sedermera till Kungl. Maj:t inkommit med planer och kostnadsförslag för utförande af undersökningar uti omförmälda båda hänseenden.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågen. Stockholm slott den 18 januari 1904.

OSCAR.

OSSIAN BERGER.